

ARCHY

13.

VE STARÉ ŘÍŠI NA MORAVĚ

VIGILIE BOŽÍHO HODU

VÁNOČNÍHO

24. prosince.

„Konečně“, praví svatý Petr Damián ve svém Kázání na tento den, „dostali jsme se ze širého moře do přístavu, od slibu k odměně, z beznadějnosti k naději, z práce k odpočinku, z cesty do vlasti. Poslové božského zaslíbení se střídali: jeden nastupoval po druhém. Ale nic s sebou nepřinášeli, leda obnovení téhož slibu. Proto náš Žalmista již již usínal, a poslední akordy jeho harfy pozbývaly zvučnosti, jakoby vyčítaly Pánu to, že prodlévá. Tys zavrhl a potupil: zanedbal jsi Pomazaného svého (Žalm 88.). Potom pře-

šed z nářku k smělosti, volá hlasem rozkazujícím: Jenš sedíš nad Cherubíny, zjev se (Ž. 79.). Odpočívaje na trůnu moci své, obklopen létajícími pluky svých andělů, což již neráčíš snížití pohled svůj na děti lidské, oběti hříchu, který arcí Adam spáchal, Tys však jej odpustil? Rozpomeň se, jaká jest naše příroda; k svému podobenství jsi ji stvořil; a je-li každý živý člověk marnost, pak přece není marnost v tom, že jsi ho učinil k svému obrazu. S k l o ň s v á n e b e s a a s e s t u p (Ž. 17, 10.). Skloň nebesa svého milosrdenství nad bídnými, kteří tě úpěnlivě prosí, a aspoň nezapomínej na nás na věky.

„Taktéž Izaiáš v úpornosti svých tužeb pravil: Pro Sion nebudu mlčeti, a pro Jerusaleém nepřestanu, dokavadž spravedlivý jeho jako blesk nevyjde, a spasitel jeho jako rozžat svíce nebude (Iz. 62.) Ó bys protrhl nebesa a sstoupil (Iz. 64.) Konečně všichni proroci, znaveni příliš dlouhým čekáním, nepřestali vysílati k nebi prosby, lkání a často i křik netrpělivosti. My sami dosti jsme se

jich naposlouchali; dosti dlouho jsme opakovali jejich slova; teď ať ustoupí; není pro nás radosti, útěchy, dokud Spasitel, poctívaje nás políbením úst svých, sám nám neřekne: J s t e v y s l y š e n í. Ale co jsme právě slyšeli? P o s v ě ť t e s e, s y n o v é i z r a e l š t í, a p ř i s t r o j t e s e: n e b o ť z í t r a s e s t o u p í P á n. Zbytek tohoto dne a ani ne polovina noci, jež po něm přijde, oddělují nás od tohoto slavného shledání, skrývají nám ještě Dítka Boha a jeho podivuhodné Narození. Pospěšte, líné hodiny; zakončete rychle svůj běh, abychom již brzy uzřeli Syna Božího v jeho kólbce a mohli chvály pěti tomuto Narození, jež spasí svět. Myslím, bratři milí, že jste pravými dítkami Izraele, očištěni jscuce ode všech poskvrn těla a ducha, přistrojeni k zítřejším tajemstvím, plni horlivosti, ochotni dosvědčiti svou oddanost. Aspoň tak soudím podle způsobu, jak jste žili ve dnech, zasvěcených čekání Příští Syna Božího. Jestliže však přece nějaká kapka proudu smrtelnosti dotkla se srdce vašeho a je potřísnila, pospěšte dnes, vyčistěte skvrny a místa po nich přikrejte

bílým prostěradlem Zpovědi. Mohu vám to slíbiti z milosrdenství Dítka, jež se hnedle narodí: kdo se vyzná z hříchu svého s lítostí, Světlo světa se v něm zrodí; odvanou klamavé temnoty, a pravý lesk světla v něm zazáří. Neboť jak by mohlo býti odepřeno milosrdenství nešťastníkům právě v noci, kdy se zrodí Pán milosrdný? Vypud'te tedy pýchu ze svých pohledů, opovážlivost ze svých řečí, krutost ze svých rukou, chlípnost ze svých ledví; nevstupujte na cestu křivolakou, vzdalte noh svých od stezek zavádějících, a pak přijd'te a sud'te Pána, zda v dnešní noci neprolomí nebesa, zda nesestoupí až k vám, zda neuvrhne až na dno moře všechny vaše hříchy.“

Tento svatý den jest vskutku dnem milosti a naděje, a máme ho trávit v zbožném veselí. Církev uchylujíc se ode všech svých obyčejů, chce, padnou-li vigilie vánoční na neděli, aby toliko půst byl anticipován v sobotu; ale officium a mše vigilie v případě tom zatlačuje officium a mši čtvrté neděle adventní: tolik tyto poslední hodiny, jež předcházejí bezprostředně Narození, jeví se jí slav-

nostními! V ostatních slavnostech, ať jakkoliv důležitých, slavení začíná až v prvních nešporách; až do té chvíle Církev trvá v mlčení a slaví božské officium a oběť podle ritu kvadragesimálního. Dnes naopak od prvního rozbřesku dne při říkání Chval (Laud) zdá se již začínati velká ta slavnost. Slavnostní intonace tohoto jitřního officia označuje dvojí ritus; a před každým žalmem nebo zpěvem zpívají se povznešeně antifony. Při mši, i když jest ještě barva fialová, nepokleká se již jako v jiných feriích adventních; a jest jen jediná kolekta místo tří, jež charakterisují mši méně slavnostní. Připravme se v duchu Církve svaté, u veškeré radosti svých srdcí, a pojd'me vstříc Spasiteli, jenž přichází. Zachovejme věrně půst, jenž oblehčí naše těžká těla a usnadní nám chůzi; pamatujme hned od probuzení, že se blíží posvátná hodina, kdy se zrodí Ten, jenž osvěcuje každou bytost stvořenou; neboť jest povinností každého věrného dítěte Církve katolické slaviti s ní tuto blaženou Noc, která přes všeobecné poklesnutí zbožnosti září do celého světa, vítajíc příchod Spasitelův: je to jakoby po-

slední stopa zbožnosti starých dnů, jež nebude se-
třena leda velikou pohromou země. - GUÉRAN-
GER.

SV. MAXIMA BISKUPA TURINSKÉHO

HOMILIE NA SLAVNOST ZJEVENÍ PÁNĚ

Ač Kristus, naší spásy Pán a všemohoucího Otce souvěčný Syn, tělem jsa přioděn v pokoře ráčil lidem navštívit, přece, bratří nejmilejší, mnohé a převelike známky dal své velebnosti, z nichž by mysl lidská poznati mohla, že nový člověk se narodil a Bůh z nebe sestoupil. Nebo ač Pán sám, podle zákona lidského zrození, jsa útlým nemluvnětem v židovské zemi, v jesličkách plakal zavinut jsa v plénkách, přece jeho velikost celému světu zvěstovala podivná hvězda na nebi zářící. Kdož medle by pochyboval, že hvězda ona zářila světlem radostnějším a paprsky skvělejšími, když oznamovala

očím lidským světlo nebe a země? I musela hvězda ta od ostatních hvězd jasnější tváří se rozeznávat, ježto zvěstovala Krista, jehož narození lišilo se od narození všech lidí. Novým třpytem zářila hvězda na nebi, avšak skvostnějším leskem zářila pozemskost. Kdož mohl by propátrati tu slávu zázraků, ano pro vykonání spásy naší v témže okamžiku na nebi zářilo těleso stvořené a na zemi skvěl se Tvůrce? Není divu, nejmilejší, že Pána nebes svědectví na nebi provází. Či proč se nám to zdá víře nepodobno, že tvůrci svému dává svědectví věc stvořená následujíc ho? I žasla pozemskost vidouc novou hvězdu na nebi; více však se divilo nebe, když na zemi vidělo nové slunce. Ó, jak jsou nevyzpytatelní soudové jeho, a nevystižitelné cesty jeho! (Řím. 11, 33). Aby nevěra lidská nepřišla ve spor s pozdravem Panny, seslal s nebe znamení nejjasnější, kterého by ani pohanstvo nemohlo vyvrátiti, ani Židovstvo zamlčeti.

Přišli tedy, jak jsme četli, z Východu Chaldeové, následující hvězdu je vedoucí, kterouž nepoznali

magickým uměním, ale byla pozoruhodná svou neobyčejností. Proto pak hledali Mágové v okolí Jerusáléma krále podivně narozeného, proto že Balaam, věštec slovutný a bývalý kněz pohanský, jehož oslice podle zvěsti mluvila, byl předpovídal, že hvězda z Jakoba vzejde a člověk z Izraele povstane. Pravíť mezi jinými, jak čteme: *V z e j d e h v ě z d a z J a k o b a , a p o v s t a n e č l o v ě k z I z r a e l e* (IV. Mojž. 24, 17*).

Nyní tedy nediv se nikdo, že poznali Mágové narození Páně, kteréž když pohan mohl zvěstovati ze zjevení Božího, mohl i pohan poznati. Byla to, pokud uvážiti lze, vůle nejvyššího ustanovení, že mezi posvátnými hlasy proroků i nevěřící člověk předpověděl příští toho, jenž přijíti měl vykoupiti věřících i nevěřících. Proto zajisté prorokoval kněz model, aby pohané, kdyby snad odporovali židovským hlasatelům věřiti v příští Kristovo, aspoň následovali svědectví pohanského původu. A nepochybujeme, že všemohoucí a nejdobrotivější Bůh,

*) Ve Vulgátě čteme na tomto místě: *consurget virga de Israel* (povstane prut z Izraele).

Přinesme za oběť i my dary svých skutků a tužeb,
které přijmouti račiž, Kriste, jenž již nikoliv na
zemi, ani v jesličkách neodpočíváš, ale sedíš na
pravici Otce svého v nebesích. Amen.

KŘEŠŤAN

Kdo není, i kdyby se křesťanem jmenoval?

Kdožkoli a jakýkoli on jest, křesťan není, nenalézá-li se v Církvi Kristově (Sv. Cyprian).

Kdo Církev Kristovu opustil, cizí jest, světák jest, nepřítelem jest. Již nemůže Boha míti za otce, kdo nemá Církev za matku (t ý ž).

Bud' on kdo bud', křesťan není, kdo v Církvi Kristově není. Necht' se vypíná svou filosofií a výmluvnost zpupně vynáší a velebí: přece není více tím, kým dříve byl, protože ani k lásce bratrské, ani k jednotě Církve nestál jest (t ý ž).

Marně se nazývá křesťanem, kdo nenásleduje Kris-

ta. Nebo což vlastně ti prospěje slouti čím nejsi, a neprávem si jméno cizí přivlastňovati? Těší-li pak tě křesťanem býti, co křesťanského jest konej, a právem a v pravdě nes jméno křesťanské (Sv. Augustin).

Učme se žíti podle křesťanství. Neboť kdo více po jiném nežli po tomto má jméno, ten nepřiná-leží Bohu. Odstraňte tedy od sebe kvas zlý, za-staralý a porušený, a proměňte se v přesnici no-vou, jenž jest Ježíš Kristus... Zpozdilé jest vzý-vati Ježíše Krista a po nekřesťansku si počínat (S v . I g n á c A n t .).

Jméno křesťana nositi a cestou křesťanskou ne-kráčet, což to vlastně znamená leč jménu Božímu úkory činiti a spasitelné cesty se spouštěti? Tak zajisté Pán sám učil řka, že jen ten do života ve-jde, kdož ostříhá přikázání, a že jen ten jest moudrý, kdo slovo jeho slyší a plní (S v . C y -p r i a n).

Ti, kdož zle jsou živi a křesťany se nazývají, křiv-du činí Kristu (S v . A u g u s t i n).

Nikdo se právě nejmenuje křesťanem leč ten, kdož

se, jak dalece mu možno, v mravech podobá Kristu (S v. C y p r i a n).

Mezi pohanem a křesťanem nemá rozdíl činiti jen víra, nýbrž i život; ano, rozličné skutky o rozličném náboženství mají svědčiti (S v. J e r o n ý m).

Kdo je v pravdě křesťanem katolickým ?

K víře přidej lásku, aby povstala víra o jaké mluví apoštol Pavel: „Víra, která skrze lásku působí,“ (Gal. 5, 6.) a nalezl jsi křesťana, nalezl jsi měšťana Jerusaléma (nebeského), nalezl jsi souseda Andělů, nalezl jsi cizince na cestě povzdychujícího; připoj se k němu, tvým jest společníkem, s ním dále spěchej, jsi-li jen takovým i ty (S v. A u g u s t i n).

Po ovoci strom se poznává. Tedy ti, kteří křesťany se býti vyznávají, ze skutků patrní bývají. Nezáleží tedy na vyznávání (vynášení), nýbrž na síle víry, věrným až do konce shledánu býti. Lépe

jest mlčeti a býti nežli mluvíti a nebýti (S v .
I g n á c A n t .).

Ten jest vpravdě křesťan, kdo všechněm milosrdenství prokazuje, jímž pražádná nespravedlnost nepohybuje, jenž cítí bolest cizí jako svou vlastní... který lidské cti nehledá, aby byl oslaven před Bohem a před Anděly; který vezdejšími věcmi pohrdá, aby dosáhl nebeských; který nepřipustí, aby v jeho přítomnosti chudý byl utištěn, který nuzným pomáhá a pláčem cizím sám k pláči povzbuzen bývá, Právě tak jednal svatý Pavel: „Kdo umdlévá, abych já s nim neumdléval?“ (S v , A u g u s t i n).

Nespokojujte se s tím, aby, když jste otázáni, kdož jste? toliko odpověděli: Křesťan jsem. Nýbrž žijte tak, aby ten, kdo vás viděl, mohl říci: Viděl jsem člověka, jenž Boha z celého srdce miluje, jeho přikázání zachovává, svatých svátostí často přijímá a skutky pravého křesťana vykonává (S v , F r a n t i š e k S a l .).

Praví katolíci jsou ti, kdož i víru mají neporušenou, i dobrými mravy slynou (S v . A u g u s t i n).

Ten jest vpravdě a vlastně katolík, kdo pravdu Boží, Církev, Tělo Kristovo miluje, jemuž nad božské náboženství a Církev katolickou nic není přednějšího: ani některého člověka vznešenost, ani náklonnost, ani vtip, ani výmluvnost, ani mudrctví, nýbrž který vším tím pohrdnuv, ve víře zůstává pevný a stálý, a ustanovuje se na tom, aby jediné toho se držel a to věřil, o čem poznal, že se toho od starodávna všeobecně držela katolická Církev.

Obráz pravého křesťana

Čím duše v těle jest, tím jsou křesťané ve světě. Duše jest ve všech údech rozšířena, křesťané ve všech městech světa; duše sice v těle přebývá, ale není z těla: tak i křesťané na světě bydlí, avšak nejsou ze světa (Apollo).

Druhdy našli jsme radost v hanebném hýření, nyní milujeme samu čistotu. Jindy hledávali jsme, čím bychom se obohatili, nyní skládáme své statky do společnosti, anebo podržíme-li je, stává se to pouze proto, abychom se o ně sdíleli s nuzný-

mi. Mstivý duch, jenž dříve panoval nad námi, proměnil se v ducha lásky k samým nepřítelům, za něž se nyní modlíme a k nimž se hostinsky máme (S v . J u s t i n).

Co zvláštního máme do sebe leč prvotní moudrost, již se neklaníme ničemným lidské ruky dílům (modlám); zdrženlivost, již se od cizího zdržujeme; stydlivost, kterou ani pohledem neposkvřujeme; milosrdnost, již se k nuzným skláníme; samu pravdu, kterouž neurážíme, a svobodu, za níž umřítí umíme? Kdo chce poznati, kdo jsou křesťané, třeba, aby těchto známek použil (T e r t u l i a n).

J e h o p ř í k l a d a v z o r .

Nesluší zapomenouti, jakým jménem Kristus lid svůj nazývá a jakým názvem své stáde naděluje. Jmenujeť lid svůj jménem ovcí, aby křesťan v nevinosti ovcím se podobal; zove lid svůj jménem beránek, aby tento krotkost i tichost jejich svou prostosrdečností napodobil (S v . C y p r i a n).

U křesťanů se strídmost, zdrženlivost pěstuje, jediné manželství uzavírá, čistota zachovává, nespravedlnost vylučuje, hřích z kořene vyvrací, spravedlnost plní, zákon ostříhá, Bůh ctí a vyznáním oslavuje, pravda panuje, milost ochraňuje, slovo Boží řídí, moudrost vyučuje... Bůh kraluje (S v. T e o f i l).

Láska křesťanů k sobě vespolek budiž podobná oné lásce holubičí, a tichost a krotkost jejich s onou beránků a ovčiček jednosejná. Což by tu činila v hrudi křesťanské divokost vlčí? Vzteklost psí? Jedovatost hadí? Krvežíznivost dravčí? (S v. C y p r i a n).

T a k o v ý m k ř e s ť a n e m b u d'!

Věhlasno jest nejenom křesťanem se nazývati, ale také jím býti (S v. I g n á c A n t.)

Ó křesťane choulostivý! Špatný jsi vojín, domníváš-li se zvítěziti bez boje, a slávy dojíti bez potýkání! Udatně bojuj, zmužile v boji stůj... Takto

všichni, jež obdivuješ, bojovali a takto zvítězivše oslaveni byli (S v. J a n Z l a t o ú s t ý).

Žádný z vás nechť není odpadlíkem! Křest váš (milost křtem obdržená) ať zůstane a buď vám štítem, víra přilbou, láska pavézou, trpělivost celým oděním. Skutky vaše dobré buďtež vám pokladem, abyste hodnou kořistí naděleni byli. V mírnosti buďte jeden k druhému shovívaví jako jest Bůh k vám... Tělo své jako chrám Boží ochraňujte; jednotu milujte, roztržek se varujte; následovníci buďte Ježíše Krista, jakož i On sám Otce (S v. I g n á c A n t.).

P r a v ý j e s t :

Za jak mnohé svaté věci Ježíši Kristu máme děkovati! Neboť nám propůjčil světlo poznání, učinil nás svými syny a osvobodil nás ztracené od záhuby, ve kterou jsme vběhli (S v. K l i m e n t Ř í m.)

Křesťan nemá moci nad sebou, nýbrž Bohu se po-

drobil (Sv. Ignác Ant.)

Uznej, člověče, jak velikou máš cenu a jak mnoho jsi dlužen, abys poznal velikou svého vykoupení vznešenost a sám sobě ustanovil za hřích se stydět. Hle, pro pobožného bičuje se nábožnost, pro nemoudrého posmívá se moudrost, pro lháře usmrčuje se pravda, pro nešlechtného odsuzuje se spravedlnost, pro ukrutného trýzní se milosrdnost, pro bídného napájí se octem upřímnost a žlučí se omamuje sladkost, pro vinníka vynáší se ortel nad nevinností, a pro mrtvého umírá život (Sv. Augustin).

Pravým chrámem Kristovým jest duše věřícího (Sv. Jeroným).

Poznej, křesťane, důstojnost svou! A stav se účastným Božské přirozenosti, chraň se, ať do dřívější ničemnosti nešlechtným obcováním se nevrátíš. Pomni, čí hlavy a čího těla stal ses údem. Rozpomeň se, že z moci temnosti vytržen, v světlo a v království Boží jsi přenesen (Sv. Lev).

Chovej se na zemi jako poutník a host, jemuž nic není po všech věcech tohoto světa. Zachovej srdce

od světských věcí svobodné a vzhůru k Bohu pozdvižené, neboť nemáš zde místa trvajícího. Tam své prosby a vzdychání každodenně se slzami posílej, aby sobě duch tvůj zasloužil šťastně se po smrti dostat k Hospodinu (Bl. Tomáš Kemp.)
Tenť jest křesťan, kdo se v domě svém za cizince považuje. Na hoře (v nebi) jest naše vlast, tam nebudeme hostmi (Sv. Augustin).

Život přítomný jest cesta, jíž se béřeme k vlasti. A proto býváme tajným řízením často znepokojováni, abychom místo vlasti nemilovali cestu (Sv. Řehoř).

Jsi-li křesťan, nikde na zemi nemáš vlasti své. Bůh jest to, jenž nám vlast připraviti ráčil. I kdyby nám náležela veškerá země, přece bychom všude byli hosté, cizinci. Měšťanské právo naše jest v nebi, v nebi buď i naše obcování (Sv. Bernard).
Ó vlasti naše, vlasti bezpečná! Zdaleka tě vidíme, z moře tohoto tě pozdravujeme a vítáme; z tohoto údolí k tobě vzdycháme a se slzami usilujeme, jak bychom se k tobě dostali! ...Řid', Pane, pravicí svou lod' naši, abychom nezahynuli ve vlnobití,

aby nás nepotopila bouře vody a nepohřížila nás hlubokost... Dej nám, Pane, mezi nebezpečnými skalami moře tak uprostřed projíti, abychom vynouce se obojímu nebezpečení s celou lodí i zbožím bezpečně k břehu přiraziti mohli (S v. Augustin).

PETER LIPPERT

DOPIS Z ENGADINU

Sv. Mořic

Díval jsem se na lyžařský můstek. Lyžaři s něho seskakují do hloubky tuším asi 70 metrů. A s vášnivou účastí a napětím se na to dívají tisíce těch, kteří zaplňují místo a řady sedadel kolem dokola. A tu se mi zase vynořila otázka, kterou jsem se již často obíral: Jaká je psychologie sportu? Psychologie sportovců, ta je dostatečně jasná: Radost z výkonu, duch mužstva, na příklad takového úspěšného mužstva fotbalového, triumf rekordu, poměrná snadnost, s jakou se zde viditelně docilují značné výkony - neboť četné druhy sportu nevyžadují žádné síly ducha, žádné inspirace, žádných duševních kvalit, nýbrž toliko zdravou tělesnou sílu a cílevědomé rozvíjení a cvičení této tělesné síly. Až potud je vše jasno.

Ale psychologie diváků? Jaké síly, jaké vášně a pudy ženou asi ony zástupy, které proudí ke stadionu, k závodní dráze, k fotbalovým hřištím?

Větším dílem je to asi táž síla, která kdysi ve starém Římě přitahovala ke hrám gladiatorů a která ještě dnes ve Španělsku pudí lidi k býčím zápasům: radost z rozruchu nějakého boje, z mistrovství nějaké hry, anebo - u většiny diváků - radost z nejistoty hry; a z části zajisté též móda, davová sugesce: všechno tam běží, píší o tom noviny, nuže tedy! Tobě i mně to ovšem může být lhostejné.

Co tě však musí trápit a zaměstnávat, Tebe, přímočarého závodníka ducha, jest toto (jsem dosti zlomyslný a horlivý a spěchám, abych ti tento problém nasadil jako blechu do tvého kožichu): Co se lidé nadělají věcí, jež jsou vlastně nesmyslné a subjektivně postrádající smyslu! Třebas, jak pěstní zápasníci se přičiňují o mohutný vývin svých svalů jen proto, aby knockoutem zvítězili nad jiným člověkem se stejnými svaly! Při tom však to vůbec nemyslí vážně, neboť nechtějí vlastně svému protivníku nijak ublížit, před zápasem i po zápase mu srdečně tisknou ruce. Ani to nedělají proto, aby způsobili radost obecenstvu. Neboť to má načisto stejnou radost, když se sami dají

porazit knockout. Už to je vlastně nesmyslné. A což teprve ti lidé, kteří proudí k zápasišti! Ti hledají rozrušení, dobrodružství! Ale nemají už dosti rozčilení ve svém vlastním životě? Rozhodně však tito lidé nepřemýšlejí, co vlastně chtějí. Nemají žádného jasně promyšleného úmyslu, žádného cíle, jsou hnáni kdož ví jakými temnými, jen zpola uvědomělými pudy. A teď přichází to povážlivé, co třeba uvážiti: Nemůže vlastně říci, že by tyto davy svým sportovním nadšením dělaly něco zlého. Nemusíme toto nadšení shledávati výslovně dobrým nebo mravně vysokým, ale něco mravně špatného na něm rovněž nemohu nalézt. Kdyby bylo špatné, museli bychom přec lidi před ním varovati. Ale každý cítí, jak nevhodné by bylo kázat proti účasti na fotbalovém zápase.

Zde jsou přec zjevně temné, tajemné síly, hromadné síly, které působí na lidi s neobyčejnou silou a které ještě vůbec nejsou duchově zpracovány, mravně zdůvodněny a účelně podle smyslu spořádány. A přece v nich není nic nemravného. V tom můžeme vidět podobenství i náznaky: Nemusejí vždy a v každé době někde v hloubi duše zůstat

otevřeny studně, kterými vyvěrá na povrch neuvědomělé a podvědomé? Nevypočitatelné a neznámé? Nejsou také toto zdroje života, inspirace, tvořivosti a heroismu? Nezplošněl, nevyschl, nestrnul by snad člověk, který by neměl v sobě nic než věci uvážené, cílevědomé, zracionalisované?

Ty mi vlastně musíš ihned přisvědčit, protože v tobě samém jsou takové hluboké studně nepovědomého vyvěrání: právě tvé mocné tvůrčí horlení, tvůj pud k lidem a k působení jest takovým impulsem, a tvé zdánlivě tak cílevědomé, přimočaré chtění není nic jiného nežli činy se projevující tryskání hloubky v tvé duši na povrch. Ty, který zdánlivě tolik sám sebe určuješ, jsi přec jen v rukou a moci svého prapudu; ten tě má, ten tě pohání a proto tě nyní tvé lůžko nemocného tak bolestně poutá, proto tě tvá postel tak řeže do duše, protože tato duše je silou své nejvnitřnější podstaty tažena ven k činu a dílu. A všechny ideologie, jimiž odůvodňuješ své cíle a snahy o tyto cíle, jsou samy jen ochotnými pomahači a nástroji onoho neuvědomělého pudu a nucení v tvé duši. Myslíš apoštolsky, protože jsi apoštolsky pohá-

něn. Lovení lidí jest síla a pud, který Bůh vložil do tvé duše. A protože ti jej dal Bůh a protože jím sloužíš lidem, proto je tento pud v tobě tak veliký a svatý.

A nyní myslím, že také tuším, proč tě Bůh nyní připoutal; protože má radost z Tvého silného pudu, který tě žene ven, z těch prudkých úderů křídel, z horoucího křiku tvé duše. Jak známo, duševní pudy se stávají obzvláště silnými, jsou-li spoutány. Nikdy není touha po výšinách a dravčí křik orlů tak silný a živý, jako když je orel zajat a spoután. Možná, že Bohu méně záleží na díle, které by jeho sluhové mohli vykonat, nežli na vládčím zavolání, kterým je může poslat anebo na vášnivém výkřiku, s nímž začínají svůj běh anebo na žáru jejich očí, jímž pátrají do odpírané a tak horoucně kýžené dálky. Možná, že i pro Boha jest sladké nést na prstě divokého sokola. Sokol je sice přikryt kuklou a sedí tiše a bez hnutí, ale Bůh ví, jak prudkého bouřliváka to tu nese a že třeba jen sejmout kuklu... Až se mu zlíbí, rozváže zase jednou tak tvoje pouta a nechá tě vzlétnout. Ó pak...! Tak jsem se dostal z lyžařského můstku až k bo-

hulibé sokolí odvaze v Tvé ztemnělé duši. Však sis už dlouho myslil: To se podívám, co všechno ještě přitáhne za vlasy! Udělal jsem to opravdu? Tak docela odlehlé to ostatně nebylo. Neboť v lidské duši je vesmír stísněn na jeden bod: To nejvznešenější i to nejobyčejnější, heroismus mučedníků i namáhavé sebezapření vášnivých diváků. Tam, kde se neuvědomělé vlévá do vědomí, tam se začínají vody dělit: jedny stoupají k nebi, druhé se ztrácejí v pozemských písčitých pouštích - - - a něco se možná řítí i do věčných propastí.

Přeložil Fr. Pastor

GUY DE MAUPASSANT

STRACH

Vlak uháněl plnou rychlostí noční krajinou.

Seděl jsem sám proti starému pánovi, jenž se díval vytrvale oknem. V celém voze trati Paříž-Lyon-Středozevní moře, přijíždějícím z Marseille, bylo cítit silně fenol.

Noc byla temná, dusná a horká. Na nebi nebylo jediné hvězdy a jak pádící vlak oddychoval, vrhal nám do tváře žhavý, těžký vzduch, který téměř dusil a zbavoval dechu.

Opustili jsme Paříž asi před třemi hodinami a ujížděli do středu Francie končinami, z nichž jsme pranic neviděli.

Než vtom jsme zahlédli ve tmách fantastický obraz, který nás zaujal. V lese plápolal veliký oheň a u něho stáli, obličejem k vlaku, dva muži. Podívaná trvala jen několik vteřin. Jak se zdálo, byli to dva tuláci, dva otrhaní pobudové. Jejich zbědované postavy a zarostlé tváře rděly se v

plápolajícím ohni a kolem nich zářily jasnou zelení jako divadelní dekorace mohutné stromy, po jejichž kmenech tančily odlesky plamenů a jejichž korunami pronikala a prosvítala zář, jež se rozstříkovala po listoví.

A už bylo vše pohlceno tmou.

Není pochyby, že šlo o velmi podivný výjev! Co tropili nekalého v lese ti dva zbůjníci? Proč zapálili oheň, když noc byla tak dusná?

Můj společník vytáhl z kapsy hodinky a otevřel je řka:

„Je právě půlnoc, pane: spatřili jsme cosi podivného.“

Přisvědčil jsem, i zapředli jsme rozhovor, dohadující se, kdo asi byli oni dva trhani v lese, zda zločinci, kteří pálili důkazy svého zločinu, či čarodějové, již vařili kouzelný lektvar. Přece nerozdělá nikdo takový oheň o půlnoci za parného léta v lese jen proto, aby si ohřál polévku! Co tam tedy, u všech všudy, vlastně kutili? Marně jsme však namáhali mozky, marně jsme se snažili vymyslet něco pravděpodobného.

A teď se můj spolucestující rozhovořil... Byl to už starší muž, jehož povolání se mi nepodařilo uhodnout. Rozhodně to však byl podivín se značným vzděláním a jak se zdálo, neměl to v hlavě v nejlepším pořádku.

Než víme, kdož jsou mudrci a kdo blázni zde na tomto světě, kde by bylo mnohdy radno zváti rozum bláznovstvím a šílenství genialitou?

„Jsem věru rád,“ vykládal můj protějšek, „že se mně naskytla tato podívaná. Měl jsem po několik minut pocit, jaký dnešní lidé už neznají.

Jak vzrušovala asi kdysi země člověka, kdy byla ještě tak tajemná!

Čím více pronikáme do říše záhad, tím více ničíme lidskou obrazotvornost. Jistě mně dáte, pane, za pravdu, že noc je od té doby, co se v ní nezjevují strašidla, zpropadeně pustá a její tma až k pláči ubohá.

Naše pokolení halasí: Pryč se vším nadpřirozeným, pryč s podivnými pověrami, každá záhada je vysvětlitelná! Jakékoliv tajemství roztaje jako jarní sníh, ubývá ho valem jako vody z jezera, je-

hož hráze se zdvihly. Věda zúžuje den ze dne hranice Neznáma.

Nu, dobrá; já jsem však, drahý pane, ze starého vydání, kdy se ochotně věřivalo. Náležím ke staré generaci, ke generaci prostoduché, jež neměla ve zvyku všemu rozumět, po všem se pít a vše vědět, jež přijímala všechny záhady, které ji obklopovaly, a bránila se prosté a holé pravdě.

Ano, pane, tím, že se poodhalila mnohá rouška, byla lidská obrazotvornost nemálo ochuzena. Dnešní svět zdá se mně příliš pustý, prázdný, opuštěný. Tytam jsou pověry, které jej naplňovaly poesií.

Kdykoliv vycházím v noci z domu, toužím po tom, abych se chvěl strachem, který nutí stařeny, aby se znamenaly křížem, octnou-li se poblíže hřbitova: přál bych si pociťovat hrůzu, s jakou se dávají na útěk poslední pověřčiví lidé, spatří-li podivné bahenní výpary, mihotající se a tančící bludičky! Jak rád bych věřil v ony neurčité a strašidelné přízraky, které se prý ploužily temnotami. Jak bývala asi kdysi tma zlá a hrozná, když se

hemžila báječnými, neznámými bytostmi, potulnými, nevraživými tvory, o nichž nikdo nevěděl, jak vypadají, ale jejichž představa naháněla hrůzu, jejichž tajemná moc přesahovala hranice lidského rozumu a proti nimž nebylo sebemenší ochrany.

Jakmile zmizely se světa nadpřirozené zjevy, zmizel s nimi také pravý strach, neboť člověk se bojí hlavně jen toho, co nechápe. Viditelná nebezpečí jsou věru s to, aby nás rozrušila, postrašila, poděsila! Co je to však proti hrůze, kterou vzbuzuje pomýšlení, že se co chvíle setkáme s bludným duchem, že padneme do náručí kostlivci, nebo že spatříme, jak se proti nám řítí kterásí z oněch strašlivých stvůr, jež si vymyslel poděšený člověk. Ted', když už nechodí ve tmě strašidla, je pro mne noc jako den.

A zde máme důkaz, neboť, kdybychom se octli sami v tomto lese, představa oněch dvou podivných lidí, jež jsme právě zahlédli v záři ohně, nahnala by nám mnohem více strachu než kterékoliv skutečné nebezpečí.“

Můj společník se odmlčel, načež opakoval:

„Člověk se bojí opravdu jen toho, co nechápe“.

A vtom jsem si vzpomněl na příběh, který nám vypravoval kdysi Turgeněv na nedělním večírku u Gustava Flauberta.

Ani nevím, zda jej také napsal.

Nikdo nedovede lépe než tento velký ruský spisovatel vyvolati v duši záchvěv hrůzy z tajemného neznáma a dáti nám nahlédnout v nejasném světle jakési podivné povídky do nesmírného světa záhad, které v nás vzbuzují nepokoj, nejistotu a strach.

Čteme-li ho, zmocní se nás neodolatelně podivný strach před tím, co je neviditelné a neznámé, co je skryto za zdí, za dveřmi, za vezdejším životem. Jeho umění vrhne pojednou do našeho nitra tlumené světlo, v jehož matné záři se naše úzkost jen zvětšuje. Zdá se, že nám občas ukazuje, jaký význam mají podivné shody a nečekaná seskupení náhlých okolností zdánlivě náhodných, jež však řídí jakási skrytá a potměšilá vůle. Máme dojem, že se v něm dotýkáme pomyslné níti, jež nás vede tajemně ži-

votem jako mlhavým snem, jehož smysl nám stále uniká.

Turgeňev nevstupuje do nadpřirozeného světa s odvahou, již se honosí Edgar Poe nebo E. T. A. Hoffmann, nýbrž vypravuje prosté příběhy, do nichž je jen přimísena špetka čehosi mlhavého, tajemného.

Na onom večírku u Flauberta řekl nám rovněž: „Člověk se bojí opravdu jen toho, co nechápe.“

Seděl nebo vlastně ležel v hlubokém křesle. Paže měl spuštěny k zemi a nohy ochable nataženy. Jeho výrazná hlava, úplně bílá v záplavě stříbrných vlasů a vousů, činila jej podobna Bohu Otci nebo také říčnímu božstvu, jak líčí Ovid.

Mluvil zvolna a poněkud unaveně, což dodávalo jeho vypravování zvláštního půvabu. Pomalá řeč a zdánlivě těžký jazyk podporovaly barvitost a výstižnost slov. V jeho velkém, jiskřivém oku odráželo se jako v oku dítěte i sebemenší hnutí myslí, každíčký záchvěv duše. Vypravoval nám toto: Když byl ještě mlád, lovil kdysi u nich doma na Rusi v lese. Slídl po zvěři od božího rána a k ve-

čeru dorazil na břeh tiché řeky.

Tekla pod stromy a mezi stromy, hluboká, chladná a čirá, pokrytá hojně vodními rostlinami.

Lovce se zmocnila neodolatelná touha ponořit se do průzračné vody. Chvatně se svlékl a skočil do řeky. Byl to silný a pěkně urostlý chlapík, vytrvalý a neohrožený plavec.

Nechal se unášet zvolna proudem: v jeho duši se rozhostil nesmírný klid a mír. Dotyk rostlin a kořínků, na které narážel a jež ho lechtaly příjemně po těle, naplňoval ho nevýslovnou slastí.

Než vtom se mu položila na rameno čísi ruka.

Turgeněv se rychle ohlédl a spatřil jakési hrůzné stvoření, jež na něj upíralo chtivé pohledy.

Přízrak, jenž vypadal jako žena nebo opičí samice, měl široký, vráscitý obličej, rozšklebený smíchem. Cosi nepopsatelného, co však byly asi dva prsy, plovalo před ním na vodě a nesmírně dlouhé a rozcuchané vlasy, sluncem úplně vybledlé, spadaly mu do tváří a splývaly po zádech.

Turgeněv cítil, jak se ho zmocňuje hnus a strach, jak mu krev stydne v žilách a srdce usedá hrůzou

a děsem, jaký v nás vzbuzují nadpřirozené zjevy. Neuvažuje, nepřemýšleje a nechápaje, hleděl se spasit útekem, i ploval zoufale a ze všech sil k ne-dalekému břehu. Než stvůra pustila se za ním, plovla ještě rychleji, chytala ho za nohy, sahala mu na krk a na záda, přičemž se neustále radostně chechtala. Šílený hrůzou, dosáhl konečně nebožák břehu a dal se na bezhlavý útěk lesem: utíkal, ubíhal co mu nohy a síly stačily a zapomněl na-dobro na odložené šaty a pušku.

Než příšera byla mu stále v patách, pronásledova-la ho, hnala se za ním, funěla a chrochtala.

Všecek vyčerpán a zmožen strachy, byl by se už málem zhroutil, když vtom přiběhl chlapec, který pásal opodál kozy. Měl v ruce bič, kterým začal šlehat onu strašlivou lidskou stvůru, která, skučíc bolestí, se dala na útěk. A Turgeněv viděl, jak prchá mezi stromy nenepodobná gorilí samici.

Byla to šílená žena, která žila už přes třicet let v okolních lesích odkázána na dobročinnost pas-týřů, a trávila většinu svého života tím, že se kou-pala v řece.

A slavný ruský spisovatel dodal: „V životě jsem nepocítil takový strach jako tehdy, kdy: jsem spatřil onu obludu, neboť jsem nevěděl, co to vlastně je.“

Můj společník, jemuž jsem vypravoval toto Turgeněvovo dobrodružství, se na chvíli zamyslí, načez řekl:

„Ano, lidé se bojí hlavně toho, co nechápou. Skutečnou a strašnou duševní trýzeň, již říkáme hrůza, pocítíme opravdu jen tehdy, jestliže se do strachu zamísí krapet pověřčivosti uplynulých dob. Znam dobře tento pocit v celé jeho síle a vyvolala jej ve mně kdysi věc tak prostá a hloupá, že se věru stydím o tom vypravovat.“

Jednoho dne vydal jsem se na pěší túru po Bretani. Prošel jsem Finistère, neutěšené končiny, širé stepi, kde roste toliko kručinka v sousedství posvátných balvanů, obrovských kamenů, kolem kterých straší. Den předtím jsem byl na Razském výběžku, na nejzazší výspě Starého světa, kde bijí do sebe od nepaměti dvě moře: oceán Atlantic-

ký a průliv la Manche. Hlavou mně vířily spousty pověstí a příběhů, jež jsem buď četl, nebo slyšel vypravovat o tomto zbožném a pověřčivém kraji. Šel jsem za noci z Penmarchu do Pont-l'Abbé. Znáte Penmarch? Je to holé, rovné pobřeží a tak nízké, že se zdá nižší než moře. Všude, kamkoliv oko pohlédne, vidíte hrozivé, šedé moře, plné úskalí, pokrytých pěnou jako tlamy rozzuřených šelem. Povečeřev v rybářské krčmě, pokračoval jsem v cestě po silnici, běžící rovně pustým krajem. Byla tma, že by ji mohl krájet.

Tu a tam jsem minul druidský kámen, stojící zde jako přízrak, jenž jako by se po mně díval, a do mého nitra se vkrádal zvolna neurčitý strach - ale z čeho? Nemohl jsem říci. Bývají večery, kdy máme pocit, že jsme obletováni duchy, kdy naše mysl zcela bezděky trne a srdce buší podivnou bází před čímsi neviditelným, po němž se mi upřímně stýská.

Cesta se mně zdála nekonečná a nesmírně pustá. Kolkolem ticho, přerušované jen hlasem moře tam dole za mými zády; a tento jednotvárný a hrozi-

vý hukot slyšel jsem chvílemi tak blízko, tak nesmírně blízko, že jsem měl dojem, jako by se mně vlny valily v patách, běžíce po pláni se zpěněnými hřebeny, i chtěl jsem se dát nejednou na bezhlavý útěk, abych se před nimi zachránil.

Vítr, který se občas prudce zdvihl při zemi, fičel zle mezi kručinkami; a třebaš jsem šel velmi rychle, cítil jsem v rukou i nohou mrazení - protivné mrazení hrůzy.

Och, jak jsem si tehdy přál, abych někoho potkal! Byla taková tma, že jsem neviděl už ani na cestu. A v tom jsem zaslechl před sebou tlumený rachot, jako by jel v dálce po silnici vůz. Ale už se zase rozhostilo ticho.

Než za chvíli ozval se tentýž hlomoz znovu a to již z mnohem menší vzdálenosti.

Marně jsem však hledal světlo a proto jsem si řekl, že nemají asi lucernu, což by nebyl v tomto zaostalém kraji pražádný div.

Hluk znovu ustal a zase se ozval. Zněl příliš ostře, takže jej nepůsobil rozhodně vůz; ostatně jsem neslyšel ani dusot kopyt, což mne nemálo udivo-

valo, neboť noc byla tichá.

Dohadoval jsem se, co to asi je.

Hlomez se blížil rychle, velmi rychle. I slyšel jsem jen a jen drkot kola a už nic, pranic - ani zvuk podkovy, ani ohlas kroků. Jak je to možné?

Hluk zněl už zblízka. A v tom mne přepadl náhlý strach, skočil jsem do příkopu a spatřil - jak se po silnici pohybuje trakař ...ano ...trakař, který nikdo netlačil ...který jel sám ...úplně sám!...

Srdce se mi rozbušilo tak silně, že jsem musel ulehnout do trávy; ani nedýchaje naslouchal jsem drkotu trakaře, který se vzdaloval směrem k moři. A věřte, že jsem neměl odvahy, abych povstal, abych pokračoval v cestě, ba neodvažoval jsem se ani pohnout: neboť kdyby se byl trakař znovu objevil, kdybych jej byl měl v patách, byl bych jistotně zemřel hrůzou.

Trvalo to dlouho, hodně dlouho, než jsem se jakž takž vzpamatoval. A když jsem se vydal konečně na zbytek cesty, byl jsem strachy tak zkrúšen, že se mně i při sebenepatrnějším zvuku zarážel dech. Je to k smíchu, vidíte? Než přesto, jak jsem se

bál! Když jsem o tom později přemýšlel, vysvětlil jsem si celou záhadu tak, že trakař tlačil bezpochyby bosý chlapec, jehož hlavu jsem pak ovšem marně hledal ve výši dospělého člověka!

Chápete... má-li už člověk v duši strach z něčeho nadpřirozeného ...vidí trakař, který jede sám ...úplně sám ...Tomu se říká strach!“

Umlkl a po chvíli pokračoval:

„Hled'te, pane, jsme svědky zvláštního hrůzného divadla, jakým je vypuknutí cholery.

Cítíte fenol, jímž páchnou železniční vozy, což svědčí o tom, že se zde kdesi skrývá její přízrak. Přál bych vám vidět, jak to teď vypadá v Toulonu. Poznal byste rázem, že se tam ona zlá příšera už usadila. A není to věru jen strach před nákazou, jenž vzrušuje a děsí lidstvo. Cholera je něco víc než nemoc, je to jakási neviditelná bytost, metla Boží z pradávných dob, jakýsi zloduch, který přichází občas mezi nás a naplňuje nás nejen údivem, ale i hrůzou, neboť se nám zdá, že je to cosi z minulých věků.

Lékaři a jejich mikroby nutí mne do smíchu. Lidé

se nevrhají z okna ze strachu před drobnohlednou havětí, ale před cholerou, tajemnou a hroznou bytostí, jež k nám přišla z dalekého východu.

Projděte Toulonem a spatříte, jak se na ulicích tančí.

Proč křepčí ve dnech smrti? Na polích kolem města vypalují se ohňostroje, zažehují se ohně radosti: hudby vyhrávají veselé kousky na kdejakém živějším místě.

Proč to šílenství?

Protože je tu Ona, protože se lidé brání nikoliv Mikrobu, ale Choleře, a naparují se před ní jako před záludným nepřítelem, který na nás číhá v úkrytu. Pro ni tančí, pro ni se smějí, křičí a vyskají, pro ni zažehují ohně, hrají valčíky: pro ni, pro Ducha zhouby, který je všudypřítomný, neviditelný a hrozivý jako pradávni bohové zla, jež zaklínali pohanští žreci...“

Přeložil O. Reindl

ZD. REZNIČEK

SESTUP K NÁM

Po příchlu lasky siré sestup k nám,
náhle a kradí, vždyť víš, tak nečekaně,
co Boží Posel nepoznán a bez průvodu, sám,
žirivým zrakem otevři bohatců dlaně.

Tu uvidíš, jak svět se prudce zatočí,
jak strašidelně bouchnou okenice,
puls lotrů dobráckých mysticky poskočí,
růjným pokřikem strachu ozní ulice.
Zmatené tváře udivené,
lakomstvím času uhnětené,
truchlivá nádhera šarlatu,
uklouzlá Satanově kopytu.

Shlédneš dnů našich žebrotu,
oběť schystanou libě k Sabbatu,
holátka mírná, neobdarovaná,
bolavá nitra, nezacelovaná.

Dlaň ale neotevřeš zařatou a němou v tmách,
syrovou lhostejností potřísni Tě živel dračí.

Po hrobech století jen půjdeš, čistý v pohromách,
čin tvorstva v beznaději ustrne a svět se neotočí.

Po příčlích lásky siré sestup k nám,
do srdcí žízní vyprahlých vlej radost novou,
co Boží Posel nepoznán a bez průvodu, sám,
zohýbej panstva hřbety snítkou olivovou.

SETMĚLO SE

Setmělo se. Je čas spát,
pošetilost dne snům odevzdat
je čas... čas příhodný.

Ó sveřepé vy dny,
proč sil mně ubíráte,
když život můj jsou sny,
jen sny, jež nikdy nepoznáte,
zalévající mou duši jasem,
který prudce tryská časem,
který noci je ne dnem.

Ó ticho večerů, v nichž list se nepohne,
ó ticho líbezné, ó ticho vražedné.

Je čas hluk dne
snům konejšivým odevzdat,
setmělo se, je čas spát.

VEČERNÍ MEDITACE

Krátký den žití průlinami času odplynul.

Tak závratně a nepoznaně skončil běh.

Sílu, kterou dosud člověk slyňul,
marnosti již pohlcuje břeh.

Kdo prvním byl ten bude poslední
a poslední postoupí v řady první.

Dělník stín prodloužený zpytavě provází
a hledí užasle : Pán vinici světa obchází.

Džbán časných slastí rozbit u pramene.

Po cestách bázeň. Dveře jsou uzavřené. -

Přichází večer mlčelivý.

Mzdu očekává spravedlivý.

Kdo prvním byl ten bude poslední
a poslední postoupí v řady první.

Zda vzepjala se duše k slávě svého Boha,

zda v horách temných neklopýtla naše noha ?

EMILE BERNARD

Z A U M Ě N Í M

I.

N y n ě j š í š k o l y .

C o j e s t u m ě n í .

1. Umění spočívá na duševním výrazu. Tento výraz žádá generalisaci. Generalisace, zrozená z pozorování, zplozuje ustálenosti.

2. Původem umění jest písmo hieroglyfické; od písma hieroglyfního umění přešlo se k symbolu a od symbolu k obrazu. Obraz jest myšlenka, i d e a (eidoos: vidím).

3. Kdo tvoří obraz? Obraznost. Zobrazovati (imaginer, vymýšleti, představovati si), toť tvořiti; tvořiti, to pro umělce znamená převést složité a rozmanité k jednotě, generalisací, ustálenostmi.

4. Bylo by třeba studovati všechny školy, abychom zvěděli, jakou cestou došly k ustavení obrazu; zapamatujme si jen toto: všechny spojovaly napodobení s ideou a ideu s generalisací.

O m y l y .

Kterými cestami moderní badání vzdálilo se od

ustálených základů umění? Tím, že místo obecně věnovalo se podrobnostem.

Romantismus byl prvním poblouzením, potom přišel Naturalismus, jenž se narodil z něho, konečně Impressionismus, syn Naturalismu.

Impressionisté, vycházejíce nikoli z ducha, nýbrž z techniky Romantismu, hledali „luminositu“ (světelnost). Romantismus, zapírající umění klasické, chtěl především kopírovati přírodu, hledati přírodu, reprodukovati ji věrně a vášnivě. Impressionismus zrodil se z jeho technických objevů, a chtěl se domoci skutečného světla ve svých dílech. Aby k tomu došel, žádal pomoci od vědy optické a stal se sám optikou, podle slova Cézannova. Co chtěl? Skvělost, světelnost (luminositu); popíral vše ostatní.

Neo-impressionismus hnal postup ten dále a učinil jej systematickým; byl dílem fyziků silněji uvažujících než impressionisté, ale méně nadaných. Symbolismus potřel tyto pomůcky; a zevšeobecnujícím smyslem, bližším pravé theorii umění, zjednodušil tóny, formy, znovu našel expresivní smysl jedněch i druhých.

Kubismus, vycházejíce ze zjednodušujícího systému Symbolismu, učinil jej jednostranným, simplicist-

ním, vzdálil se, seč byl, od napodobení, prohlašuje podstatnou ustálenost umění, rozšiřuje ji až k matematikám, až ke geometrii, až k abstrakci: opovrhne přírodou, upadl v hádanku.

D ů v o d y .

Abychom si vydali počet z pohnutek k tomuto badání, jest třeba zajíti na počátek XIX. století. Od francouzské Revoluce technika mistrů byla ztracena, už se na ni nemyslelo. Tu a tam některý velký osamělý umělec byl jí vzdálenou ozvěnou; ateliery o ní nevěděly.

Od r. 1850 do 1880 Naturalismus pohřbíval velké umění pod vrstvami holandských nátěrů; milovala se všední realita, technika bez směru, bez vedení, nepřítomnost esthetiky. Bylo méně krásné řemeslnosti, zato zvětšovali se až k rozměrům přírody malí mistři Severu.

Impresionistické úsilí nevzpíralo se této cestě, ale pokoušelo se o živější vidění objektivní reality; zavedlo onu syrovost (surovost), již pokrtilo světlem, a jež od té doby neopustila paletu. Jest třeba se tedy zmiňovati o všech svévolnostech v tomto postupu pustošícím hodnoty, používajícím barvy špatného původu, jejichž soulad již Čas rozru-

šil, rozvracujícím a odklízujícím kresbu a vnímání správného tónu?

Symbolisté a Kubisti dovolávali se - proti impresionistnímu naturalismu - zákonů abstrakce, autority ustálenosti, logiky, duchovosti. Jejich požadavky jsou správné; ale jejich díla, zbloudilá do nestvůrností, v zapomnění pravdy smyslových obrazů, a do plastické impotence, dospěla k záporu umění, jemuž chtěli dobytí kladů.

Proto také strach z umění klasického, nedostatek znalosti podstatných zákonů, neumělost řemeslná, totiž neovládání té umělosti, kterou se spojuje krása hmoty s krásou koncepce, vynálezu a užití, zavlekly Impressionismus hledáním světla, - Symbolismus znetvořeninami, Kubismus abstrakcí - k zničení posledních uměleckých hodnot.

N á v r a t .

Umění, řekli jsme to, jest ustálenost skrze generalisaci. Podrobena jsouc přírodě, upotřebuje jí, aby se vyjádřilo v jazyku metaforickém, někdy přenešeném, někdy přetvořeném, vždy však p r i r o z e n é m a p r a v d ě p o d o b n é m . Nekopíruje, napodobuje; představuje podle Cicerona n i k o l i v v ě c , a l e p o d o b n o s t i v ě c í. Niko-

liv jednotlivost, ale přírodu. Používaje viditelného, aby projevil neviditelno, nezmenšuje ani neznetvo-
řuje Božího stvoření, ale pokouší se vrátiti mu posvátnou harmonii v obrazech tím pravdivějších, čím jsou bližší pravzoru jejich dokonalosti a ideálním tužbám lidské duše.

Generalisace.

Prvním z n a m é n k e m umění jest písmo; z toho plyne, že napřed byl hieroglyf, pak symbol. První člověk, který chtěl naznačiti moře nebo vodu, nakreslil rybu; pro les učinil strom. Řeč psala se potom znaménky zvuků, stala se fonetickou, a obrazy zmizely z běžného užívání. Náboženství vyzdvihlo značku a učinilo z ní symbol, symbol stal se bohem; bůh se zdokonalil a byl obrazem. Obraz, jsa výplodem božské dokonalosti, sestoupivší do lidské mysli, byl vzorem morálním, říkalo se mu Jupiter, Apolon, Venuše... S velkými bohy rodila se velká umění. Člověk zdokonalil zemi mysle na Olymp; rodí se Phidias.

Esthetika byla stvořena. Aristoteles napsal svou P o e t i k u. Plokletes ustavil K a n o n harmonických proporací.

Záleží na tom, aby Umění nesestupovalo s tohoto

vrcholu; činí-li tak, samo se hubí. Čím více se od něho vzdaluje, tím více upadá.

Joubert pravil velmi správně:

Jest stokrát lépe přizpůsobiti nějaké dílo přirozenosti ducha lidského, než tomu, co se nazývá stavem společnosti. Jest cosi nepohnutelného v člověku; právě proto jsou nepohnutelná pravidla v umění.

P ř í r o d a.

Důležité jest studovati přírodu; kdokoliv ji odvrhuje, zaslibuje se nemohoucnosti; neuměti si však posloužiti přírodou jest velmi nebezpečno pro malíře; jak ji použítí, o tom učí pravidla umění. Kdo zamítá tato pravidla, odsuzuje se tedy k nejnepředvídanějším omylům a scestím. Toliko prostřednictvím přírody, a jen jejím prostřednictvím vyjadřujeme všem lidem naše ideje, naše koncepce. Ustavičné pozorování má nás vésti v našem hledání; pozorování, které se snaží generalisovati pohledy a tvary (formy, podoby), odhaliti analogie a vésti nás do lůna jednoty lesem mnohonásobné rozmanitosti. Čím na prvním místě nás příroda svádí, toť krása; tedy ji především jsme povinni v ní hledati. Krása jest duchovost věcí, otisk duše na formách. Všechno, co vykonáme, bude nad všedností, budeme-li uměti tomu vtisknout krásu. Bez

ní k ničemu láska, k ničemu žádost, k ničemu rozkoš (potěšení, slast). V plastických uměních krásy fysická jest vždy obrazem krásy morální; neboť každý dokonalý obraz jest symbolem a odzvukuje jakožto myšlenka v lidské mysli.

Žízeň Krásy vede umělce, jenž z ní tvoří v sobě ideální vyobrazení. Jí puze, maje na pomoc pravidla umění, vybavuje z každého pohledu, z každé formy, co jest podstatného, jde přímo k tomu, co znamená duchovní pravda; a hromadí takto látku, z níž se bude skládati definitivní harmonie nějakého veledíla. Krása vede k hledání obrazů, dokonalých úměrností, kombinací a vyšších koncepcí. Dílo umělcovo se měří podle jeho žádosti Krásy.

Studovati přírodu, to neznamena viděti toliko díla stvořená; znamena to též pronikati jejich harmonii, odhaliti jejich souměrnost, rytmus, úměrnost; připoutati tyto vlastnosti k smyslu duchovnímu, a obnovovati bez neladnosti a bez nízkosti vše to, co nám zjevuje nekonečno.

T e c h n i k a .

Omylem symbolistů a kubistů bylo znetvoření a hádanka. Z nedostatku základní a tradiční

Esthetiky, dovolávali se podstatné báse umění; ustálenosti; nevěděli však, kde ji vzítí. Generalisace a studium přírody, svedené na zákony plastické, byly by jim daly více než monotonní a systematická rutina, jíž se oddali prvotním postupem. Omyly impressionistů pocházejí stejně z poblouzení techniky.

N a u k a .

Stručně si zopakujeme: příroda nám představuje dva zjevy: světlo; stín. Nad tímto světlem a nad tímto stínem vládne zbarvení: Čím jest více stínu, tím se nám světlo jeví silnějším; čím je ho méně, tím světlo se zdá slabší.

10 Barva, v níž budou zahrnuty ostatní, bude barvou řečenou a b s o l u t n í . Nuže, vidíme, že smísíme-li všechny barvy palety, dávají č e r ň ; ale rozložíme-li opticky prismem, vloženým mezi slunce a sebe, světlo, rozestře vějíř svých sedmi barev, aby se shrnuly v nejčistší bělost, když je vrátíme jeho přirozenosti. Úhrn světla jest tedy B ě l . Jsou tedy dvě veličiny, o b s a h u j í c í v š e c h n y b a r v y . Jednak jest to B ě l , jednak Č e r ň ; a právě protivou těchto dvou veličin vnímáme věci. Neviděli bychom ničeho bez světla; bez stínu

vše by se zdálo plochým, a objemnost těles by nám unikala bez třetího rozměru. Stín jest tedy původcem reliefu; světlo původem barev.

Mezi touto bělí a touto černí rozkládá se škála hodnot, jež jsou toliko stupně síly tohoto světla a tohoto stínu.

Generalisujme a řekněme: Podstatným principem barvy jest Běl, která jest schopna všechny je pojmouti a nezměnit, a čern, která ve své celkovosti je obsahuje. Běl zahrnuje v sobě světlo, Čern zahrnuje v sobě stín. Čím více běl a čern jsou v protivě, tím silnější bude relief. Čím více se dá běle, tím bude slabší. Ne-
ní možno, aby byla čern beze světla, běl bez černě; neboť není světla bez stínu, a stínu bez světla v ustálenosti Malby.

2° Smísíme-li běl a čern palety, dostaneme tón modrý čili studený; nanese-li běl na plátno, a necháme-li ji uschnouti, a potáhneme-li ji troškou černí, objeví se rusá.

V prvním případě dostali jsme tón studený, v druhém tón teplý. Čím to? Je to týž zjev, který vidíme při zatmění: světlo slunce jest rudé; a týž, který vidíme, když se slunce sklání k západu: jest rudé.

Takovéto jsou příčiny tohoto zjevu: Když černě se nám jeví modrou, jsou mezi černým pozadím a námi světelné atomy; takovým jest zjev nebeského blankytu.

Když běl se nám jeví rusou, jsou mezi nás a bílé pozadí vloženy molekuly temné; tak se to má při soumraku (čím jsou molekuly hustší, tím více se objevují oranž, červeň, karmín*).

Jest tedy pravděpodobný zákon zbarvení protivou světlu, a zbarvení protivou stínu.

Na těchto dvou principech zakládají se barvité přeludy, způsobující vlastní barvy těl. A tyto dva přeludy možno shrnouti: v tóny teplé, v tóny studené.

Z á k l a d y .

Podle předešlého jest jasno, že všechna malba, tak jako zpěv, spočívá na sdružení tónu teplého a studeného; aniž však tento tón byl by sveden na barvu čistou nebo na doplňující. Každý tón teplý, ať jakkoli složený, bude se družiti vždy har-

*) Autorovo osobní pozorování, jenž se domnívá, že odkryl tímto zákonem tvoření zjevu teplých barev v prostoru.

monicky k tónu studenému. Stačí stanovit vztahy těchto sdružení analogií protiv; „neboť harmonie jest souzvukem, souzvuk akordem, a nemůže býti souldu mezi věcmi sdruženými, pokud trvají v odporu“ (Platon).

Kromě toho zasluhuje povšimnutí ta okolnost, že tóny chladné, vznikající z účinku běle, budou vždy krásnější a chladnější, smísíme-li je s bělí palety: kdežto nejteplejší budou vždy teplejší, když je zledovíme; totiž užijeme-li jich v průsvitnosti.

Což výše dokázalo pozorování toho, jak se tvoří teplé a studené tóny ve zjevech přírody.

Závěrek.

Impressionisté a neo-impressionisté řekli: „Není jiného nepřítele barvě a světlu jako Čerň...“

A vyklidili Čerň ze své palety.

Ale Běl jest stejně nepřítelem barvy, neboť ji potlačuje skvělostí. Běl jest i svou přirozeností (povahou) nepřítelem barvy; neboť, jak jsme to viděli prismem, přijme-li ji, pohlcuje ji.

Impressionisté a neo-impressionisté, - tito zvláště úplným nedostatkem míšení barev mezi sebou,

- došli až k tomu, že zchudokrevnili paletu, ubili barvu, utopili ji v běli, a pomíjením stínu nezmohli se na nějakou zvláštní světelnou skvělost, ale ocitli se v mrtvolné běli.

Třeba vyvoditi z těchto výzkumů, že, abychom uchovali barvě její skvělost, jest třeba používati jí bez bělosti a bez černě. Bělost ji požírá, černě ji zabijí. Třeba tedy zabezpečiti jí toto dvojí míšení; a to právě činí praví koloristi všech dob, nanášejíce ji, na přípravu v hodnoty běle a černě, průsvitně.

Poněvadž se barvy mezi sebou velmi málo porušují, bude možno odstiňovati je do libosti mísením jich podle potřeby. Tím, že je budeme vícekráte „zchlazovati“, bude možno přivésti je k jejich nejvyššímu stupni sytosti, jak to učinili Benátčané a Vlámové.

Tak desiderát impressionismu a neo-impressionismu bude dosaženo v methodě logické, vyšší, aniž jí bude dotčena koncepce nebo forma.

A tužby symbolismu a kubismu najdou úplného ukojení v umění klasickém, jehož výhled chci tuto podati.

II.

Klasické umění podle tradice.

Ex ficto verum.

Non res, sed similitudines rerum.

„Nikoliv věc, ale podobnosti věcí.“ Tato věta Ciceronova obsahuje celou theorii napodobení podle tradice klasické. Nikdy nereprodukovati věc jednotlivě, o sobě, pro ni samu, jako úryvek, ale odíti ji všemi podobnostmi, jež se k ní druží, pokrývající ji obrazy shrnutými v jeden jediný obraz; tak jak to činí básník, jenž má dar analogií a jenž nalézá metaforu.

Umění počíná až tam, kde mnohonásobnost přestává; kde realita mizí ve svrchované a harmonické celkovosti. Příroda není v některém, v tom neb onom člověku, nýbrž v člověku vůbec. Umění není v té neb v oné formě, nýbrž ve Formě v absolutním smyslu slova. Kdo takto užívá umění, povyšuje je k jeho vrcholu a stává se tvůrcem.

M e t h o d a .

Místo aby postupoval z vnějšku do vnitřa jako malíř realista, jenž čeká všeho od svého oka

nebo od svých náhod, umělec postupuje z v n i t ě -
k u n a v e n e k . Zplozuje, vyvozuje z křivule
svých sensací, přehnaných myšlením a obrazností
nová divadla, jež chce ukázati světu liniemi a bar-
vami; jedním slovem v y n a l é z á a o r g a n i -
s u j e svůj vynález.

Uvědomiv si předem, co umění jest a jaké jsou je-
ho cíle, upotřebí všeho, aby došel vytčené mety;
zabývá se zákony, jimiž vykoná, co má v úmyslu
vytvořiti.

Logika mu ukazuje cesty, Tradice mu pomáhá a
osvětčuje ho, požadavky jeho ducha ho vedou k
pravdě. Umístěn jsa tváří v tvář s myšlenkou, vy-
vozuje z ní soubory vyvažující přírodu, drže se
však nad přírodou; totiž vykládaje ji nejmocněj-
ší generalisací, ač nikdy ji s očí nespouštěje.

Je-li dokázáno, že p o e s i e j e s t p r a v d i v ě j -
ší n e ž h i s t o r i e , - podle rčení Aristotelova,
umění ukázalo nadbytkem, že jeho poetický systém
jest pravdivější než nuzná kopie věcí viditelných,
podobně vystižených; a zůstává v tom vyšší než
běžná příroda.

Napodobení, praví Joubert, nemá býti komponováno
leč z obrazů. Toť veliké jediné pravidlo. Všichni zna-
menití umělci to zpozorovali a zachovali...

Týž Joubert napsal:

Intelligence má ploditi výkony podobné sobě, totiž city a ideje; a uměny mají se snažiti o to, aby zmohly účinky intelligence. Umělče, jenž působíš toliko sensace, co jiného děláš se svým uměním než nevěstka se svým zaměstnáním a kat se svým řemeslem?

N a p o d o b e n í .

Právě u slova napodobení měla by nejdéle prodletí rozprava o krásných uměních. Každé století ji chápalo podle svého; ale jest jisto, že v umění klasickém, jež zapouští své kořeny do nejstarobylejší tradice, bylo vždy vykládáno jako převod krás přírody, obnovených v duchovém pojetí*) spíše než v přímé kopii. Znamení esthetik Quatremere de Quincy před sto lety takto o tom mluvil:

Hodnota napodobení v malbě jest mnohem méně v tom, aby hmotou podalo tělesné tvary, jako spíše aby vyjádřilo těly, co jest nejnehmotnějšího; aby morální vyjádřilo fysickým, aby podalo formami intelektuální ideje, dojmy duše: aby dalo nikoliv tělo myšlence, nýbrž myšlenku tělům... Napodobení v umění záleží ve vztazích, na něž by se smysly nez mohly. Vzdálenost, jež odděluje jeho výtvary od jejich tvorného zdroje, nemůže býti změřena rozumem; a cit krásna, který jest jeho účinkem, chce, aby byla zakoušena sensibilita velmi rozdílná od sen-

*) concepcion intelligente, tedy rozumná koncepce, ale rozumná spíše ve smyly staroslovanském, kde v tom slově jest důraz na částce -um-, což jest výkonná dovednost ducha.

sibility nervů... Netřeba pochybovati o tom, čeho máme požadovati od nápodobení v krásných umě-
nách; mají se jimi ukojiti ty žádosti, jimiž duše naše
lační po dojmech bezmezných, po sensacích vždy
znovu se rodících, totiž nevyčerpatelných ve svých
účincích, jak jest příroda ve svých kombinacích. Ta-
kový jest požitek, jehož požadujeme od umění; a ta-
kovým nedovedl by býti požitek z nápodobení, jež
by se omezilo prostě na to, aby nám ukázalo před-
měty přesně, „správně“ a jedině tak, jak se nám
jeví všude a v každé době... Což toto bychom čekali
od napodobení? A svým obdivem platili bychom za
tak jalový výsledek pro ducha?

Obět individuální.

Umělec, který obětuje individualnost všeobecnému,
musí začíti tento úkon zřeknutím se sebe sama;
musí se zuniversalniti spíše než se odříznouti od
lidského celku; jest povinen, řádně však dbaje to-
tožnosti své duše, - která jest jeho pravou osob-
ností a zrcadlem, v němž spatřovati bude přetvo-
řený svět, - jest povinen, jářku, plně dbaje této
drahocenné identity, těžiti nejen ze všeho, co mu
jeho znamenitější předchůdci zanechali, ale roz-
šířiti svého genia ve všech větvích umění, aby ve-
šel ve spojení se vznešenými tužbami, uzavřený-
mi v jiných ustálenostech. Ani poesie, ani hudba,
ani stavitelství, ani skulptura nenechají ho lho-
stejným; bude růsti, bude zaněcovati svou duši u

všech krbů. Nemíním tím vybízeti ho, aby rozptyloval své schopnosti, nýbrž naopak, aby je soustřeďoval ve prospěch formy, kterou vtěluje, při střetu s vesměrným ideálem, rozšířeným ve všech pohledech, jichž si dopřála inteligence.

Tato obecná kultura, daleka toho, aby oslabila individualitu v umění, jemuž se věnuje, dovoluje jí cítiti, že může dáti pravidlům rozpětí úměrné s její žádostí, a zavést nekonečno do konečna.

Sama pravidla, tímto odříkáním se vyumělkovaných mezí myšlenky, nabudou smyslu mnohem hlubšího pro umělce, jenž se s nimi shledá ve všech uměleckých odvětvích jakožto s potvrzením nepohnutelným zákonů ducha. Jest mi arciť přiznati, že klasik požaduje jistého zapření, že jest při tom třeba, aby osobnost se rozpustila v bytí vesměrném, aby člověk se stal na konec člověčenstvem. To se neděje bez jistého zmatku; individualismus se vzpíná, neboť se utváří zvláště ze sensualismu sevřeného sensacemi; ale stejně jako mozek ovládá smysly myšlenkou, tak klasik zavazuje osobnost, aby se obětovala všeobecnosti, aby odkryla zákon velikosti. Aristoteles ve své *Poetice* definoval Krásno: p o ř á d e k a v e l i k o s t. O ně tedy všemi prostředky má se umělec pokusiti;

a nebude on sám první jejich obrazem?
Budeme reprodukovati v našich dílech jen svou vlastní podobiznu, pořádek našeho vnitřního bytí jest podmínkou uspořádání našich obrazů; toliko v sobě samých musíme je nalézt; jedině v hloubce svých bytostí musíme je zprvu vytvářeti. Kopírujíce tento vnitřní model, budeme jako ti potápěči, kteří se vracejí z hlubin s neznámými poklady.

Z pořádku našich sensací, našich myšlenek, našich koncepcí, naší logiky budou se dělati zákony našich děl; není opravdu jiného pravidla pro umění než posloupnost harmonických idejí, která se rodí ze samého složení mentálního organismu. Nuže, tento (jsme v právu tak věřiti) reprodukuje v malém harmonii věčné a božské Inteligence, a jako pán světa, určuje místo každé věci v Jednotě, matky Krásy.

K l a s i c i s m u s a a k a d e m i s m u s .

„Ale, řeknete, co jmenujete klasickým není než akademické a návrat k špatným vzorům, jež umění moderní chtělo zvrátiti.“ Tento důvod byl by bez námitky, kdyby nebyl zmatek ve výrazech a omyl ve faktech.

Klasickým je to umění, jež jsem již definoval jako čirý výtvar Inteligence: snaží se vytvořiti o b r a - z y nikoliv podobné realitě, ale analogické s vyšší koncepcí Ducha. Nic by nezmohlo bez Krásky.

Neboť šeredno nemůže se nijak shodnouti s tím, co jest božské, toliko krásna to může (Platon).

A jest záhodno hledati tuto krásu nikoliv v podrobnostech, nýbrž ve všeobecně.

Bylo by velkým bláznovstvím nevěřiti, že krásna, která sídlí ve všech věcech, jest jedna a totožna; od krás zdejší pozemskosti vystoupíme až ke krásě svrchované, slezše takřka po všech příčích jediného krásného předmětu ke druhému, ze dvou ke všem ostatním... až od poznání k poznání dojdeme k poznání vlastnímu, jež není ničím jiným než poznáním krásna samého, jež na konec poznáme takovým, jaké jest samo v sobě*).

Takto mluvila Velká Distima, cizinka z Mantineje, již Sokrates poslouchal s obdivem. Klasické umění není nic jiného než vidění Krásna ohledáním každé krásy, a onen ideální typ, který si tvoříme inteligencí nad běžnými nahodilostmi. Klasické jest tedy samé tvoření umění; napodobuje přírodu, ale n e p ř i z p ů s o b u j e se nikdy až k totožnosti podrobností; reprodukuje model, jenž jest

*) Platon... Bossuet ve své Logice napsal: Rozličné předměty, pokud možno je pozorovati pod týmž zorným úhlem, jsou spolu spojeny a nežádají si než téže ideje, aby byly chápány.

více v lidské duši, než náhodný model, který se octl před našimi zraky; jest výplodem božského usilování, a jeho výrazové prostředky pocházejí přímo ze řádu intelektuálního. Pravidla jeho určuje intelligence, a to k svému vlastnímu obrazu.

Toto ústřední jádro, dosažené pravým umělcem, jest pak oděno tělem z tělesné nezbytnosti života; umělec přivádí své dílo k bytí skrze jeho souhlasnost se smyslovými obrazy; aby je ustálil, studuje vědy, jež jim slouží: anatomii, úměrnosti, geometrii, perspektivu, atd. Probádá celé území experimentální oblasti, aby byl naprostým pánem výrazových forem. Z tohoto souboru nabytých věd zrodí se nový svět magickým úkonem jeho koncepce. Bude tvořiti v rozpětí, vytvářeti v svobodě. Klasické jest tedy nejvyšší a nejširší formou umění; dalo Řecku Phidia a věku modernímu Michel-Angela.

Ve všech rádech klasické představuje vrchol. Nechtíti býti klasickým, toť vzdáti se býti umělcem. Akademické, znetvoření Klasického, jest jeho parodií a negací.

Klasické maluje toliko veliké city, jež pojednává s všeobecností, v nahotě a draperiích. Když užívá Historie, povznáší ji k věčné poesii svlékaje ji z

jakékoliv archeologie; dává místo Krásnu nebo Vznešenu, dává jim přednost před dekorem a kostumem.

Akademismus sestupuje do reality, přimíchává objektivní pravdivost k svým sujetům, odnímaje jim takto největší část jejich moci, aby je snížil k theatrálnímu zobrazení. Zapomínaje krásy pro přesnost, napodobení pro přímou kopii, akademismus ničí všeobecnou harmonii všední podrobností. Neznaje obětí, jež jsou přímo vědou velikého umění, chtěje vše říci, nepovídá nic, a dává více cčím a řemeslu než duchu a genu.

V klasickém systému, jež tuto vykládám, a jenž jest systémem Tradice, umělec neužívá leč nejprímějších pomůcek a ostatního nedbá. Maluje jen podle toho, co chce říci, a ne podle toho, co vidí. Archeologická pravda jen by oslabila jeho výraz, zbavila by ho svobody nutíc ho k tomu, aby se stavěl do té neb oné doby a pod jisté podmínky. Jeho velkým snažením jest pouhá Krása. Aby byl oprávněn k tomuto opovržení podružného, bude povinen pracovati jako sochaři, kteří se nestarají o dekor, ani o prostředí, v nichž se odehrávají vášně, které vyjadřují: Ani on nebude malovati než v á š n ě, a aby je lépe ukázal, zobrazí je na-

hotou a draperií, neboť tato poslední má výhodu, že nenáleží žádné době, ale všem. Pozadím k svému dílu zvolí velmi prosté polohy přírody, nějakou krajinu, nebe, moře, oblaky; aniž však přisoudí kdy příliš hmotnou důležitost těmto žvlům. Odehrává-li se výjev v příbytku, stačí zeď nebo draperie.

Akademismus si počínal naopak; vzdaloval se čím dál tím více od velikosti klasických koncepcí hromadě na ně archeologii. Domníval se, že dá více síly svému dílu omezuje je na čas, reprodukuje jeho příslušenství, dekoraci, místa, kostumy, typy. Odtud ti Řekové a ti Římané, od nichž jsme si přáli býti osvobozeni po Davidovi a po Ingresovi; nudná, theatrální zobrazování u romantiků, ztuhlá a suchá u falešných klasiků Akademismu. Obojí nahradili krámem vedlejších rekvizit a šatnou drásavé nádhernosti eschylského dramatu. Býti věrný pravdě místa, času, kostumu, jest tedy v tomto případě zpronevěřiti se pravdě umění, která žádá především vyjádření citů duše. Takovouto pravdu předpisuje nám umění klasické; veliký umělec jen ji má na zřeteli.

Duch v umění oblibuje si v tom, že se napodobuje, totiž že tvoří pokud možno nejdokonalejší obrazy

podle sama sebe. Každé napodobení reality stává se takto napodobením ducha: neboť intelligence stihá ve věcích jejich podstatu, nebo ideu, již jsou symbolem.

Vzdáti se tohoto hledání harmonií ducha, projevených na venek krásou plastického jazyka, to znamená ztratiti se v negaci a zbytečnost samého umění, neboť, jak pravil Pascal: „Jakou marností jest malba!...“ a právem autor Myšlenek vyčítá malířům, že chtějí soupeřiti s přírodou, již naše oči vidí, a jejímž mnohonásobným dokonalostem se podivují... Výčitka jistě zasloužená, když malba nepřekonává umění holandské a omezuje se na pouhou přímou reprodukci. „Kdyby zvíře mělo umění, praví Lamennais, bylo by takovéto“.

Klasicismus usiluje tedy o S t v o ř e n í Krásna ideální obrazností a konkrétním věděním. Akademismus, omezující se jen na napodobení modelu, říká tomuto tvoření š i k o v n é malování. Klasicismus otevřel cestu Svobodě; akademismus svými úzkoprsými praktikami cestu Rutině.

Takové jsou význačné rozdíly těchto dvou umění, a není dobře je směšovati; jedno jest uměním velkých mistrů, druhé zůstává uměním žáků. U s t á -

l e n o s t, po níž volají moderní umělci, zdá se mi úplně obsažena v klasicismu; neboť klasické jest zároveň abstraktní a konkrétní, subjektivní a objektivní, ideální a reální. Neotročí látce, ale připomíná její pŕvaby, krásy, aniž však kdy zachází do chaosu jejích nahodilých zrůdností; používá zevnějšností, aby vyjádřil to, co jest nejduchovnějšiho, a neodlučuje nikdy duše od ducha a těla od duše.

Jest tedy mezi klasickým uměním a moderním hledáním jeden bod společný: jest to svoboda tvoření. Co svobodnějšiho jako metoda, která všechno rozšířila až ke generalisaci, a která vám praví: „Konejte, co postihujete duchem! Vědy jsou k vaší službě, využijte jich, a mluvte lidem jazykem, jemuž rádi naslouchají, jazykem pravdy a krásy.“ Jest jasno, jest zřejmo, že všechna hledání nacházejí tuto své rozřešení, že vše to, čím umění trpělo od sta let, nebylo ničím jiným než strachem z návratu k jeho ohništi (krbu). Kéž se k němu vrátí! jen tím vzniknou nové síly, takové, jež vždy přemohly čas a omyl.

Z franc. J. F.

MAURICE DE BROGLIE

ATOMICKÁ NEZNÁMÁ

Nelze o tom pochybovat: roku 1945 svět vstoupil do nové éry, kterou možno bez nadsazování nazvat atomickým věkem; důmyslnost badatelů právě dala do rukou lidstva nový zdroj energie, která v přirovnání k starým hořlavinám a výbušinám je jako poměr jedné k sto milionům. Její důležitost vojenská je taková, že nebylo zapotřebí třetí pumy, aby byl učiněn konec druhé světové válce. Není příliš naděje, běda! že tento její ničivý úděl bude nenávratně zrušen; stín této děsné hrozby rozprostírá se nad osudy míru tak očekávaného a tak nesnadno uskutečnitelného, míru jehož vytyčení dokonce ani v hrubých rysech se nezdá býti lehkým. Tato věc, jejíž rub je tak znepokojující, má aspoň nějakou dobrou stránku? Tuto otázku si každý klade s úzkostí zajisté ještě špatně informovanou.

Energie prakticky neomezená a vyráběná skoro za-

darmo z nevyčerpatelné zásoby, přetvořila by ovšem od základu podmínky lidského života; nějakému rozumnému lidstvu by dovolila znovu nalézt zlatý věk starých legend. Ale tam ještě nejsme; došli jsme aspoň na začátek cesty, která by vedla k onomu pozemskému ráji, kdyby druhá podmínka, moudrost lidí, měla to štěstí, že by nezůstávala utopií? To právě bych chtěl prozkoumat na těchto několika stránkách.

Podle toho, co se ví o výsledcích dosažených na druhé straně Atlantiku, ochočení atomické energie, její využití, aby se uvedly v chod stroje a ne aby se vyhazovala do povětří celá města, není v oblasti přítomných možností. Princip kontroly reakcí nukleární chemie, aby mohly býti mírněny podle libosti, byl znám před rokem 1940 a ověřil dokonale svou účinnost, když ho bylo možno vyzkoušeti; jsou dokonce zařízení, která reagují na sebemenší vznětlivost stroje a automaticky jej mírní. Věc je uskutečněna ve formě přístroje, utvořeného ze sloupce tuhy několika krychlových metrů, proděravělého přihrádkami, do nichž byly vtlačeny tyčinky urania, do jejichž středu více mé-

ně hluboko možno zasunouti plátky kadmia, které slouží jako regulátory.

Pod vlivem neutronů celek se rozehrívá a vybavuje samovolně teplo, zatím co v jádře atomu urania vzniká reakce, z které nakonec vychází jednoduché nové těleso, plutonium, základní látka atomové pumy. Zařízení, odpovídající utvoření se jednoho kilogramu plutonia za den (což vyžaduje zároveň součinnosti dosti velkého počtu přístrojů), je spojeno s vyvíjením se tepla, které nám dává k dispozici sílu řádu jednoho milionu kilowatů. Bylo by již možno vhodným uzpůsobením využívat tuto sílu; stačila by zásobovat elektrinou město jako je Paříž.

Myšlenka velikých ústředních továren, založených na tomto principu, a poskytujících energie ve formě elektrického proudu pro rozsáhlé kraje, nenáleží tedy již do oblasti fantasmie a chimér: je to již docela určitý výsledek. Nicméně je nesnadno vyčísliti výrobní energii danou nám takto k dispozici. Uranium je prvek dosti vzácný, ale spotřeba tohoto kovu je tak nepatrná, že téměř nepadá v úvahu; avšak příprava stroje, jeho nabíjení a zá-

sobování látkami, které jsou v něm již vyrobené nebo upravené, je jistě prací krajně choulostivou a složitou, uskutečnitelnou jedině ve zvláštních průmyslových městech, která Američané za čtyři léta vystavěli. Je pravděpodobno, že za těchto podmínek výroba energie není úspornější než energie získaná spalováním uhlí nebo energie z vodopádů.

Řekneme-li pravdu, vybavování atomické energie v nynější podobě se nehodí k využitkování ve strojích schopných poháněti lokomotivy nebo automobily. Bylo by rovněž nesprávné domnívati se, že když výbušný přístroj velikosti pomeranče stačí na zničení města, že atomová puma velikosti broku by mohla zmařiti křížník; pod určitou velikost výbuch nenastane. Taktéž využití urania k pohánění rakety, která by měla vykonati cestu k hvězdám, vyžadovala by, není-li nemožná v theorii, zařízení, na něž není bezprostředních vyhlídek. Nicméně nesmí se zapomínati, že jsme teprve v začátcích průmyslu - možno již použití tohoto slova - jehož rozvoj může býti neobyčejně rychlý. Nová chemie atomových jader a transmutací prv-

ků již značně pokročila, ale bylo možno ji studovati až dosud toliko pomocí pokusů v laboratořích velmi jemných a takřka atom po atomu; teď nemůže než postupovat obřími kroky, neboť dnes již s ní umí pracovati ve značných rozměrech.

Nesmí se nicméně přehlížeti, že věda intraatomic-
kých energií je též chemií přeměn (transmutací).
Nyní, když se vyšlo ze stadia infinitesimálního, aby se přistoupilo k reakcím ve velkém měřítku, mohutná výroba prvku z jiného prvku není již nemožností; otázka surovin mění tedy docela svůj vzhled i s mezinárodním soupeřením, které s sebou přináší.

Schopnost vybavovati intraatomickou energii je skutečně povšechnou vlastností hmoty. To, co se dnes děje s uraniem, může se zítra díti s látkami mnohem obecnějšími a mnohem hojnějšími. Manipulace méně složité a pohodlnější budou uskutečňovány tou měrou, jak se bude technika zdokonalovati. Je dovoleno věřit, že po delší nebo kratší době si lidé budou přibližovati ideální podmínky, o kterých jsme se zmínili na začátku tohoto článku. Nastoupili jsme tedy cestu,

která pravděpodobně povede k hospodářským přeměnám, překonávajícím na celé šíři všechny dosavadní vyhlídky. Lidské možnosti rychle vzrostou do nesmírných rozměrů a mnoho problémů společenských a politických bude takto donuceno změnití vzhled.

Podle názoru, sdíleného některými učenci, který se mi zdá velmi pravděpodobný, budou to spíše pokroky vědy než systémy politické, které by byly opravdovým rozřešením spleťtých otázek, jež vězí v základech vzrůstajících společenských nesnází, jimiž národy trpí. Snad z toho vyplyne uklidnění našich svárů; ale vznikne tím více blaha na světě? Kdyby nutnost práce k uhájení živobytí náhodou zmizela, kdyby věta Písma, která odsuzuje člověka, aby pracoval v potu tváře, měla odpadnout - v jaké míře by se zlepšilo lidské postavení a jakou morálkou by bylo nutno nahraditi zdravý zákon denní práce?

Připouštějice též, že by byla jakákoli válka odstraněna - jakým způsobem by mohl lidský pokrok čistě hmotný změnití lidské srdce a naučiti ho úctě k sobě samému a lásce k bližnímu? To

jsou otázky, které budoucnost si bude klásti snad po několik generací, a které již teď zasluhují, aby se o nich vážně uvažovalo. Nejsem marnivý, abych již dnes na ně vynalézal odpovědi. Domnívati se, že všeobecné rozmnožení volných chvíl, spojených s výchovou, která by dovolovala, aby byly lépe využity, by již neznamenal nějaké značné zlepšení údělu člověčenstva, nýbrž by svědčilo o velmi chmurném duchu. Hojnost všech věcí nezbytně provázená ideálními podmínkami, o nichž předpokládáme, že by byly uskutečněny, přivedla by ovšem do života doplněk výhod, které by se nemohly přehlížeti, zatím co práce duševní, vystřídavší úsilí fysické ve všem tom, co má nepříjemného a trapného, by bezpochyby otevřela zářící cesty k osudům lidstva. Na Zemi, zařízené k pohodlí svých obyvatel, s dopravními prostředky, které nekonečně předčí naše nynější, kdo může říci, kde by se zastavil pokrok, který nás oslňuje? Skříňka Pandořina nemá toliko jednoho oddělení; i ostatní zámky mohou býti rovněž vypáčeny. Jiná tajemství řádu biologického mohou rovněž přinést, až na ně obejde, hrozné objevy. Jsou-li toto uto-

pie, jsou to krásné utopie, které by stály za to, aby byly uchopeny, a jež včerejší objevy jistě přiblížily našim rukám.

Běda! Nesmí se zapomínat na početilost lidí a na jejich hlubokou zlobu. Takový přírůstek moci může býti též postaven do služeb zla. Toto rozšíření, možná úžasné, našich prostředků činnosti, přichází v okamžiku, kdy skupiny lidí stojí proti sobě v bezohledném soupeření, které výmysly diplomacie stěží mohou zakrýti.

Můj bratr Louis řekl nedávno v rozhovoru o ceně Ctností: „Vystupujeme se závratnou rychlostí po cestě, která možná vede k vrcholům, ale kterou též vroubí hrozné propasti“.

To je závěr, jehož se rád přidržuji. Nikdy jsme neměli větší potřebu vůdců na cestě nebezpečnější. Mají národy právě nyní takové lidi, osvojují si právě principy, které by odpovídaly rozkazující nezbytnosti? Je to těžká otázka, kterou si dnes každý má položit.

Z franč. G. F.

STARÉ PŘÍBĚHY TŘEBOŇSKÉ

(Tyto třeboňské pověsti našel kolem roku 1850 P. Karel Müller, kaplan, ve staré, rukou psané knize, kterou složil syn Jana Mayera, městského rychtáře třeboňského).

V r á t n ý o d m e d v ě d a z a d á v e n .

Anno 1609 byl na zámku Třeboňském vrátný, jmenoval se Calta. I měl sobě od J. M. pána poručeného medvěda, aby mu jísti dával. Měl ten medvěd boudu udělanou z dubového dříví, a na silný řetěz byl k té boudě přikován; na dobrý sáh mohl z té boudy ke korytu (do kterého se mu jísti dávalo) vylézt; a když někdy z města prasata na zámek vešly a zbytky po medvědu z toho koryta jísti chtěly, medvěd na ně vyskočiv jedno neb dvě popadl, do boudy vnesl a snědl. Jednoho dne z rána, na Štědrý den, dával Calta medvědu mláto do koryta. Medvěd hladový nemohl vyčkati, dal se do žraní; Calta ho odháněl maje žilku. V tom nějak přes hubu jej švihne, že se to medvědu nelíbilo, a rozhněvav se popadl vrátného v oupůlky a s ním do boudy; tam jej mačkal, až jej zadával. Sládci se s sochorami sběhli a z poručení J. M. pána, medvěda utlouci chtěli. Medvěd však

rozhněvaný i s tou boudou po nich běhal, a kdyby myslivci nepřispíšili a několik ran mu z ručnic nedali, byli by mu sochory málo co udělali. Od toho času žádného medvěda při zámku nechovali.

P e k a ř t r e s t á n .

Zikl (starý komorník pana Petra Voka z Rožmberka) za svého živobytí obžaloval u J. M. pána, Václava starého Čočka, pekaře, že neúpravň chléb a žemle peče, a když mu domlouvá, že ještě na něj brouká. Z té příčiny na poručení J. M. pána dán do koše nad příkop; a musel se nad vodou s košem uřezat a v příkopě se zkoupat; k tomu ke všemu řemeslo mu zapovězeno až do smrti. Ale že jest měl syny, Tomáše, Václava, ti řemeslo dělali a otce do smrti živili.

Š v a i n a c h f o r s t v r a b c ů v .

Švainach, starý dvořením ještě pana Viléma z Rožmberka, měl svou provisií za pana Petra Voka až do smrti. Pokoj svůj v plácku, pak naposled v klášteře. A toto měl za práci: S dlouhou troubou okolo kostela, po zámku i po městě chodil a vrabce střílel, a co jich důchodnímu písaři zastřelených odvedl, měl za každého 1 kr. Když pacholata školní kde vrabce vybrali, tehdy Švainachovi prodali; dal jim za 5 nebo 6 jeden krejcar, a sám

z důchodu za každého dostal 1 kr. Již vrabci byli ho povědomi; jak ho s tou troubou spatřili, ihned jako by je hnál, pryč utíkali. Týž Švainach nosil fousy v klubko pod bradou zavinuté, a když je rozpustil, dosáhly mu až do kolenou. Když měl pan Petr Vok vzácné hosty u sebe, tehdy na rozkaz J. M. pána ty fousy sobě svěsil a rozčesal, tak že ku podivu byl.

P a n P e t r V o k v e s e l ý .

O masopustě, aneb sice jindy, když se pánu zlíbilo, pozval se k některému sousedu do města Třeboně, a poručil, kteří měšťané s manželkami a dcerami mají k tomu přijíti. Tu dal z zámku jídla, víno nositi, a byl s nimi vesel. Časem muzika při tom musela býti, a tancovalo se, čemuž se pán svou rozkoší díval, a kdo co na pánu požádal, všecko obdržel. V náležitý čas přijeli zase s karetou pro pána. Byl ráj v Třeboni, všeho dobrého dosti z Božího požehnání.

T a b u l e R o ž m b e r s k á .

Na Třeboňském zámku J. M. pan Petr Vok z Rožmberka každodenně mimo tabuli M. páně 14 tabulí vychovával a knížecky traktiroval. Při prvním stole byl samý fraucimor, z nichž přední místo měla Zuzanka, jednoho mlynáře dcera, velmi

krásná, 16 osob; 2. tabule panošův od stavu, 6 osob; 3. tabule regenti, hejtmani, purkrabí a přední oficirové, 19 osob; 4. písařové a menší oficirové, 17 osob; 5. muzikanti a krejčí, 20 osob; 6. kuchmistři, 4 osoby; 7. lokajové, 9 osob; 8. mládenci a kuchtíci, 15 osob; 9. řemeslníkův všelijakých, 10 osob; 10. maštaliřův, 15 osob; 13. pěších lovcův, 13 osob; 14. pacholat, děvek a malých služebníkův, 18; suma 192 osob. Mimo tyto stoly dávalo se ze špižírny panské chleba, piva, vína, masa a co potřeba paním a starým služebníkům, kteří v městě u sousedův své kvartýry měli; masa na syrovu 101 osobám, těm, kteří kdo by jim jídlo strojil, měli. Kterí pak samotní byli a toliko služebníka k posloužení měli, těm se hotová jídla z kuchyně sdostatek posílala, tak že i sousedé při tom své obživení měli, u kterých ti páni bydleli.

C h u d ý l i d .

Když se o desíti hodinách na zámku Třeboňském k obědu, jako i v 6 hodin z poledne k večeři zvonilo, lidé z města i z okolních vesnic valem do zámku šli, pána do okna pozdravili, dobrého a dlouhého panování, zdraví a štěstí vinšovali, což pán s vděčností rád přijímal a jim děkoval. Tu jedenkaždý kus masa, neb kus ryby, chleba řízek

a půl pinty piva dostal. dávalo se každého dne pro chudé lidi do kuchyně 200 liber hovězího masa, 30 kaprův a drobu co potřeba pro pátek a sobotu, a Pán Bůh ráčil požehnati, že všeho dobrého dostatek a hojnost bylo.

Kožešníci Třeboňští koně vzdělali. Slavný pan Petr Vok z Rožmberka měl koně bílého, velmi bystrého a dobře tumlovaného, na kterém jezdil, když byl v Uhrách proti Turkům nad českým vojskem generálem, kterýžto kůň v mnohých šarvátkách pána vysvobodil a odnesl. Když se pak ve zdraví zase na své panství navrátiti ráčil, ten kůň pro svou zasloužilost byl dobře chován až zdechl. Tu jej pán rozkázal odříti, a kožešníci Třeboňští tři: Jan Doktor, Kašpar kožešník a Martin kožešník museli kůži s srstí vydělávati; jiní pak řemeslníci koně dřevěného udělali a do té vydělané kůže zašili, a tak ho přistrojili, že kdokoliv na něj pohleděl, že živý kůň jest, se domníval. Dole na bříše byla díra, že tam mohlo pachole v 10 letech do něho vlézt, a ním jako živým hýbati. Kožešníci byli znamenitým listem, aby jim to žádný nevyčítal, opatření; ale školská chasa, malá pacholata, zvláště když se který z těch kožešníkův podnarazil, zdaleka na ně řehtali a je k

klení a hříchu popouzeli.

Dobrý úmysl před smrtí pana Petra z Rožberka.

Pan Petr Vok, poslední z Rožberka na smrtelné posteli ležel. Nepochybně že jest sobě rozjímal, kterak všichni předkové jeho od 400 let katolické Římské náboženství drželi, ano i svou krví předkacíři zastávali; a žádný z nich od Církve svaté neodpadl, totiž on sám jediný, jsa z toho vzácného rodu poslední. I poslal lokaje svého, jemuž Firbič říkali, k staršímu kaplanu do kláštera, knězi Ondřejovi, a dal ho žádati, aby mu titul J. Svatosti papežské poslal, což jest on ihned učinil a pánu vzkázal, že se to bude dlouho prodlévat; jestliže chce k Církvi svaté přestoupiti a kacírstvo zavrhnouti, že on kněz Ondřej má tu moc in articulo mortis jej od kacírstva rozřešiti; ale regenti, kteří všichni kacíři byli, lokaje do arestu dali; ani titule papežského, ani vzkázání kněze Ondřeje pánu oznámiti nedali, až s tím umřel.

REDAKČNÍ ZADINA

(13. Archy o Vánocích 1948.)

„**Jak nuzně žil člověk neanderthalský.** Nelze se o tom dočísti v žádných záznamech, které napsali, či v knihách očitých svědků nebo pozorovatelů, poněvadž tito lidé zmizeli s povrchu země desetitisíce let před vynalezením písma. Nelze se také o nich dověděti ani z historií, které rodiče vyprávěli dětem...“ Zkrátka nezůstalo nic; prý několik kostí. A Leon C. Marshall napřed toto zjistiv, sedí nad kostmi a píše „Po stopách lidského pokroku“ (Orbis, Praha), a vidí i slyší až i takové podrobnosti: „Myšlenky si sdělovali zvuky a znamením, štěbetáním, žvatláním, výskotem, vytím, řevem, někdy veselým jásotem a jinými polohudebními zvuky. Tento člověk vyjadřoval své myšlenky pohybem očí, čela a úst, grimasami a gesty těla, rukou a nohou. Měli málo výrazů, jimž dnes říkáme slova. Někteří z nich, zvláště mladí lidé a děti, byli plni života a hbitosti, jiní měli chatrné zdraví, byli zmítáni horečkou, sípali a kašlali. Někteří byli čistí, jiní velice špinaví, dokonce i s krvavě červenými skvrnami kolem úst a na ruce.“ S výživou to měli ještě horší, neboť neanderthalský člověk čekal, až co mu obratnější lev, k vývoji nepředurčený, zanechá. Z mršiny „hlavu usekl, utrhl, lebku rozpoltil mohutnou kamennou sekyrou a měkký a chutný mo-

zek na místě snědl. Staří nebo kolozubí lidé měli rádi potravu tohoto druhu, maso nemohli žvýkat..."

Měl málo výrazů, jimž se říkávalo slova... Z celé bohaté zásoby české řeči zbylo mu jen těch několik užívaných slovíček, která řadí takto: „Je-li řeč o chrámech, bylo by nevěcné vztahovat ji k snahám našich katolických básníků a literátů, kteří za vzrostlé reakční nálady posledních let předmnichovských důrazně uplatňovali své právo na přihlášku pod ideový patronát jaroměřického Mistra. K Bohu katolíků, zvláště oněch ze staroříšské školy Florianovy, má značně daleko Březinova myšlenka kosmické jednoty pod obzorem Absolutna.“ (Bohumil Polan „K nedožití osmdesátce Otakara Březiny“, L. N. 12. IX. 1948). - Viděli jsme u L. C. Marshalla, jak bylo zle člověkům neanderthalským, když se dorozumívali napřed posuňky a potom žvatláním majíce málo výrazů, jimž dnes říkáme slova; tak tak že jsme se z toho vymotali pomocí vývoje za mnoho a mnoho miliard let - proto pozor, abychom tam neskočili naráz všema čtyřma!

Schuschnigg ve své poněkud objemné knize „Requiem“ přiznává, aniž by projevil nejmenší lítost, že neděle pro něj neexistovaly jsouce dny nejintenzivnější práce na schůzích, řečništích, atd. O takovém čteme (u Mat. 7, 26-27), že „podoběn bude muži bláznů,

kterýž ustavěl dům svůj na písku; i spadl příval a
přišly řeky, a váli větrové, a obořili se na dům ten:
i padl a pád jeho byl veliký.“

„**Recitovaná mše pro děti**“. Slyšel jsem, že kdesi za-
se chtějí vydávat takový sešitek s mnoha obrázky
kněze při všech částech mše sv. Přívlastek „pro dě-
ti“ užívá se asi proto, aby se omluvila ubohost; má se
totiž za to, že pro ně je všechno dobré, i takové sla-
bomyslné kousky v t. zv. dětských časopisech a tis-
kovinách, katolických (jak si říkají) i nekatolických.
K osvojení si znalosti částek mše svaté by mohly
být takové obrázky pro méně chápavé, ale zvlášt', ni-
koli jako výzdoba modlitební knížky. Jinak se jenom
ještě rozmnoží brak, jemuž ke cti v mnohých koste-
lích ochotně přistavují již třetí i čtvrtý stolek. (Ro-
zumně tuhle kdosi podotkl vida to tak rozprostřené
v jednom pražském kostele: „Tohleto všechno kdyby
někdo přečtl, jistě ztratí víru.“)

„**Sentimentalita oslabuje i rozum**“, napsal T. Vodička
„Na Hlubinu“ 1946, ale málo se toho dbá. Tak se sta-
lo, že ty sentimentální výlevy, jež jsme vyklidili ve
druhém sborníku Archů v odstavečku „Exercicie“ (viz
to znovu), vycházejí teď jako knížka v nákladu 5.000
výtisků. Uspořádal P. A. Pelikán, T. J., vydala Brněn-
ská tiskárna pod vzletným názvem „V paprscích věč-
nosti“, a „Na Hlubinu“ praví, že je to „sbírka bezpro-

středních hovorů duší mladých exercitantek s Bohem.“ Poslyšme je však, když mají jasnou chvíli: „Jsou takoví vychovatelé mládeže, kteří místo aby mládež vedli, nechají se sami jí vésti. Přijímají všechny její rozumy a pošetilosti, hlavně pošetilosti.“ (Braitto „Na hlubinu“ 1946). A k snadnému a nevkusnému užívání nejsvětějšího Jména v těchže „Paprscích věčnosti:“ „Opakuji s takovou jistotou: Milujeme tě, ó Ježíši! Řekl jsem si, lidičky, tohle se takhle stále nevykřikuje a nevykládá. A hlavně takhle veřejně stále neopakuje.“ (Braitto „Na Hlubinu“ 1946).

V. Šmilauer do své „Novočeské skladby“ (vyd. ing. Mikuta, Praha 1947) snesl poctivě kde co pochytil, a tak mní, že tuhle na příklad má česká sousloví citoslovečná: **fuj tajfl, prach-dudy-necky, Ježíš Mariá** (přesně opsáno tak, jak je to v jednom řádku na str. 35. i s tím dlouhým á). Dále citoslovce: **bože, božínku, krucifago, krucipísek, hergot, mordie, atd.**

Takovými lacinými efekty a nízkou rouhačností dnešní výrobci půlkilových (i těžších) románů chtějí zakrýti vlastní myšlenkovou pustotu a ubohost, spokojeni, že činí zadost „povinnosti kladného postoje k lidu“. - Hluboce se mýlí inteligentní lidé, kteří se někdy v nadávkách pokoušejí umělecky závodit s lidem: sám lid těmito vlastními nadávkami pohrdá a pohrdá inteligentem; uražen pohrdá spisovatelem,

jenž vkládá okázale a hlučně jeho slova do poesie i prózy“ (M. Prišvin: Berendějova houština).

Jinak v té „Novočeské skladbě“ je ještě mnoho jiných nepřikladností, a lépe tedy sáhnout po nějaké dokonalejší.

Zvířecí původ prokázán. Když již jsme chtěli zadržet pytel této zadiny, přichází ještě 4. čís. čas. „Vyšehrad“, kde rv na str. 59. přetřásá s vážným čelem filosofa, co L. C. Marshall chtivým fabrikantům knih dělá jak se říká „na potvoru“: „Křesťan a vývojová nauka - píše rv - je nadpis pozoruhodného článku, který napsal do francouzského časopisu Etudes lilleský kardinal Lienart. Autor článku shrnuje úvodem výsledek současných věd o vývoji života na zemi od nejstarších dob a uvádí jako jejich výsledek - na kterém se všechny shodují - že vývoj, to jest přechod z jednoho stupně k druhému a tím tedy zvířecí původ lidského těla je dnes prokázán.“ - V odstavěčku nelze rozeznat (taková je tu svornost), co rv cituje a co jsou jeho vlastní myšlenky, a jest tedy míti zato, že rv (ovšem i pořadatelé „Vyšehradu“) se taky staví za tyto „výsledky současných věd“. Je mi však načisto nepochopitelné, jak to přerědují, když zítra zase budou prohlašovat za pozoruhodná a skvělá díla spisy Chestertonovy, který ve své knize „Nesmrtelný člověk“ vývojovce tak smrtelně pomlátil! - „Je nutno říci bez obalu, že se všechna tato nevědomost kry-

je prostě nestoudností. Soudy se pronášejí tak prostě a přesvědčivě, že lidé najdou stěží morální odvahu zastaviti se u nich a konstatovati, že nejsou o nic opřeny. Nedávno začínal vědecký jeden posudek o stavu jakéhosi předhistorického kmene drzími slovy: Nenosili šatů. Snad ani jediný ze sta čtenářů se při tom nezarazil a neotázel se sám sebe, jakým způsobem jsme došli k poznání, zda kdy nosili šat lidé, po nichž se nezachovalo nic vyjma několik štěpin kostí a několik kamenů. Bezpochyby se doufalo, že najdeme nějaký kamenný klobouk, zrovna tak, jako jsme našli kamennou sekyru. Čekalo se patrně, že snad objevíme nezníčitelné kalhoty z téže látky, jako nezníčitelná skála... Budoucí člověk nalezná zbytky našich továrních strojů, bude moci stejně dobře říci, že jsme znali železo a žádné jiné látky a hlásati objev, že majitel a ředitel továrny chodili nepochybně nazí - nebo snad nosili železné klobouky a kalhoty“ (Nesmrtelný člověk). -

Nervosní a bázlivi křesťané dneška nesnášejí něco tak určitého a mocného jako „On řekl, a všechny věci učiněny jsou; On rozkázal a stvořeny jsou“ (vysvětlováno podle téhož Nesmrtelného člověka), a proto vine se ten zmatený názor, že se odpomůže nesnázi nebo dokonce že se vysvětlí tajemství, přisoudí-li se pochodům toliko delší trvání, vývoj, či jistá pomalost. „Člověku, který nevěří v zázraky, je pomalý zázrak stejně proti mysli jako rychlý. Řecké čaro-

dějky prý dovedly změnit námořníky pouhým dotekem kouzelné hůlky ve vepře. Ale o nic přirozenější by nebylo, kdybychom viděli, jak nějaký náš známý námořník nabývá den ze dne víc a více podoby vepřika, až se tu nakonec objeví se čtyřmi nožičkami a zakrouceným ocáskem. Spíše by nás to zaráželo a překvapovalo ještě víc. Středověký kouzelník prý létal vzduchem s vrcholu věže; ale snad by přece jen potřebovalo vysvětlení, kdybychom viděli nějakého starého pána, jak si pohodlně jako na procházce vykračuje vzduchem... Pouhou domněnkou o pomalém pohybu bylo vytvořeno klamné ovzduší snadnosti a pohodlnosti; tak asi utěšujeme nervosní stařenu, když jede po prvé autem“ (Nesmrtelný člověk).

SVATÝ FLORIAN

Ukázka ze sbírky DŘEVORYTY Z POUTNÍCH PÍSNÍ, kterou uspořádali bratři Vokolkové – LIS TŘÍ BRATRŮ – v Pardubicích a vytiskli v 180 výtiscích (částečně na ručním lise). Sbírkou obsahuje 50 otisků z původních štoček XVIII. století v dvoubarevné obálce a pouzdře. Cena Kčs 120.–, na ručním papíře Kčs 180.–, odběratelům ARCHŮ 20% sleva.

Adresa vydavatelů: Pardubice, Jindřišská 322.

13. ARCHY k Vánocům 1. P. 1948 obsahují:

<i>Kalendář</i>	1	<i>listů</i>
<i>Vigilie Božího Hodu vánočního</i>	3	
<i>Sv. Maxima Homilie na slavnost Zjevení Páně</i>	3	
<i>Křesťan</i>	6	
<i>P. Lippert: Dopis z Engadinu</i>	3	
<i>G. de Maupassant: Strach</i>	8	
<i>Zd. Řezníček: básně</i>	2	
<i>E. Bernard: Za uměním</i>	12	
<i>M. de Broglie: Atomická neznámá</i>	4	
<i>Staré příběhy treboňské</i>	3	
<i>Redakční zadina</i>	4	
<i>Obrázek Narození Páně od Michele Floriana</i>	1	

Uspořádal a vydal Josef V. Florian, Stará Říše / Morava.

Třináctý sborník Archů je za Kčs 25.—
 Tiskne knihtiskárna Josefa Filipa v Třebíči
 Kdo si ponechá tento sborník a nevrátí
 jej neporušený do 14ti dnů zpět, je považován za kupujícího.

